CO ŽIVOT DAL

SOUBORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

CO ŽIVOT DAL.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(DRUHÉ VYDÁNÍ.)

V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY.

1895.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

Bouře a mír,
snění a vír,
radost i žal,
peklo i eden,
květen i leden:
co život dal!

DOMÁCÍ KRAJINY.

(1872 1882.)

Panský dvůr.

Ve snách jej vidím; stojí pod horou
jsa vzadu stíněn tmavou oborou,
před ním se v dálku táhnou lada,
nad strouhu v mokrých lukách uklání
se vrby křivý kmen a na stráni
vřes kvete, šumí bříza mladá.

Kraj prázdný jest, jen zřídka v daleku,
když vzduch je čistý, vidíš na řeku,
jež stříbrem plá — dál vesnic rysy . . .
a dvorec sám, jak plaše, zděšeně,
když z dálky zříš, do lesů zeleně
své vyřezané štíty mísí!

Na život v něm vždy rád si vzpomenu. —
Vždy vídám jej, parohy jelenů
jak nad střechou mu slunce zlatí;
jak stoupá výše, kraj se usmívá,
že zachvěje se rosou zářivá
i planá růže na souvrati.

Pak lady chodím v snách. Je poledne,
pod topoly zrak stínů neshledne,
jen cvrček zpívá, seno voní;

slyš, klepání kos . . . i to umírá,
květ spí — však duše má se otvírá,
a rosou kanou písně do ní.

V les zabočím, až chvoj se dotýká
mé tváře, kráčím kolem rybníka,
v němž sítí bují, vody schází,
u břehu vidím loďku zbortěnou . . .
pták vyletí, mých kroků ozvěnou
klest praská ve ztemnělém mlází.

Jdu kolem dvora, jdu jak před časy —
jdu rychle — však mých kroků ohlasy
jak druhdy hustá tráva tlumí,
i střecha žlutým mechem zarůstá,
a v snách, jak prst by klaď si na ústa,
u studny starý ořech šumí.

Jdu plaše kol, jak jdeme životem . . .
Hle, u zahrady živým nad plotem,
zas slunečnice zlatem hoří!
Tak plný snů květ její báječný
se kloní ke mně . . . V krok můj netečný
se upomínek světy noří.

A myslím si, jak dřív tu bývalo!
Jak v nitru mém by ptáče zpívalo,
tak tiše moji snové táhnou . . .
Zda známá tvář vyhlédne do polí?
Vše bez hnutí — Jen srdce zabolí,
a v slunci dlouhá lada prahnou.

Krajina.

Stráň byla dlouhá, pustá, kamenitá.
Kol kráčel jsem, v tom úžlabina skrytá
mi zjevila se, dole třešně byly,
a každý strom plál v květech celý bílý,
až radost duši a ples zbouzel oku.
I musil jsem se zastaviti v kroku,
a dlouho patřit na ty stromy zkvětlé;
mně zdálo se, že dlouhé pruhy světlé
a vůně moře vylévají kolem
nad pískem, štěrkem a nad prázdným polem.
I myslil jsem: Ten kout je vždycky pustý:
ať pere slunce tam, krov listí hustý
v žár léta chudá, schnoucí třešně nemá,
bez písně ptačí vždy ta stráň je němá,
ať v jeseni, ať v zimě, smutná bývá.
Jen na jaře květ s chudých třešní kývá,
a stráň se směje, nezříš její kámen,
ni nudu její, ani slunce plamen,
zříš pouze třešně v stříbra hávu kvésti.
Tak v mnohé srdce na chvíli jen štěstí,
báj lásky, vpadne a tvář méně krásná
plá v sličném jasu, je-li duše šťastna.

Samota.

Josefu Mauderovi.

Dvě hodiny jdeš vedrem, s tvého čela
pot splývá, obzor prázdný nudou leká;
tu rozpukaná zeď se v slunci bělá,
a za ní trčí stromů hradba ztmělá,
a s jejich větví mír ti v srdce stéká.

Zeď plná děr jest, v nichž motýlů kukly
teď prázdné chvějí se a v slunci třpytí,
modrého zvonku kalich zpola puklý,
nad nímž se motýli a včely shlukli,
se dívá hebkou pavoukovou sítí.

Jdeš podél zdi a v sladce snivém dechu
se zachvívají přísné borovice,
zří dolů na tě mnohý svatý z plechu
již celý rezavý a v smutném echu
zní, v letu když naň vrazí vlaštovice.

Zeď nemá konce, bílou čarou běží,
s dvou stran se úží, stromy houstnou, náhle
zeď rozstoupla se, vzadu klášter leží . . .
Ó stíny, jak jste hluboké a svěží!
Co ticha padá s vás ve mysli sprahlé!

Kříž trčí nad portálem bez omítky·
dvě ruce pod ním složené; dva svatí,
jež oplétají planých růží snítky,
zrak k nebi zvedají. Ó šeré zbytky
již zašlých časů, jež se nenavrátí!

A fortna pusta, chodby opuštěné,
na vížce kohout větru tahem skřípe,
se střemchou klen se po oltářích klene,
a divizna do strmé výšky žene
květ, s kterého svůj zlacený pel sype.

Jdeš arkadami; místo skla, hle, vtírá
se zeleň prázdných jejich do oblouků,
a těmi když tvé oko v dálku zírá,
hle, chumáč snětí jen, směs listů šírá,
v ní hlučný ševel motýlů a brouků.

A vejdeš vraty — jaká zeleň snivá,
a jaký průhled v stromů šumné moře!
Však prázdno vše a pusto, svlačec dívá
se plaše na tebe a sosna kývá;
zde bylo to, zkad zvon je volal k hóře.

Obrázek Panny v kůru buků vbitý
a pod ním známé veršíky — pak dlouhý
a starý stůl, pár židlí, nerozvitý
jasmínu keř vše zaclání a hbitý
let včely nad tím jako píseň touhy.

A vzadu velká besídka, dva vchody
v ní proti sobě, teď je plna trávy,
a travou k ní též zarostlé jsou schody;
*

tam druhdy bratry na chudičké hody
zaháněl v chládek léta úpal žhavý.

Zříš na zdech ještě ptáky malované
a palmy divných barev, divných tvarů,
již polo deštěm smyté, oprýskané . . .
Co minulosti v tvoji duši kane,
co chladu na tě dýchá v června žáru!

A ptáš se v duši: Je svět ještě v skutku?
zde žíti, sníti byl by život pravý!
A staré sosny šumí k tomu v smutku,
pták plachý sletá dřínu na jahůdku
a silná vůně dýše z vlhké trávy.

Ó samoto! sem prchla's z města hluku,
květ modrých zvonků tká tu lem tvé řízy,
ty usmíváš se, podáváš mi ruku,
já v klín ti padám v stínu jilmů, buků,
jsem tvůj, jsem tvůj a celý svět mně cizí!

Ty bohyně, silnější nad Madonnu,
ty's zvítězila v tomto lesním koutě.
Co tobě skřek a nářek millionů?
Co mudrc, jenž chce tajů zvednout clonu?
Co otrok, jenž se plazí ve svém poutě?

Ty svaté sobectví! Co tobě stačí!
Háv mnicha, mrtvý klid a zapomnění,
v němž za dnem den jak stín za stínem kráčí,
a živý hrob, po němž se svlačec stáčí,
a němý vzdech a snění, snění, snění;

Květ jahody, jenž v ňadrech perly tají,
mech plazící se kříže na úpatí,
báj mystická o vykoupení, ráji,
a vůně bílých růží, v kterých hrají
si můry, noc když nachem hroby zlatí!

Má bytost, jež se jak oř lítý vzpíná,
po činu prahne žíznivými ústy,
jak náhle chřadne, chladná klenbo stinná,
když krov tvých snětí nade mnou se spíná,
když vidím v slunci spící háj ten pustý.

Chci žít! Chci žít! Chci světlo, nechť i pálí!
chci ruch a bouř, nechť s rozdrceným čelem,
ne tichý rybník, proud chci, jenž se valí,
chci žití jásoty a žití žaly,
chci vlastním katem být i spasitelem!

Lesní motiv.

Klín lesa plný tajné hrůzy
se zvolna stmíval víc a víc,
laň polekaná plaše v chůzi
se zastavila číhajíc.

Let netopýra křivolaký
se mihnul jen a zašustil,
mně zdá se, večer všecky mraky
že lesu na klín upustil.

Ó bude noc to teskná, dlouhá,
noc beze hvězd a bez luny!
V tom nesměrná po světle touha
provála stromů koruny:

A již to jako hymnou šumí,
po světle volá každý list,
to nářek, pláč, to stesk a dumy
z tmy keřů, korun, z temna hnizd.

Má duše s nimi. V tom však znáhla,
jak dravec na lup vyskočí,
tmy škrabošku noc drze stáhla
mi přes čelo a přes oči.

Vánoce.

Hlas zvonů táhne nad závějí,
kdes v dálce tiše zaniká;
dnes všecky struny v srdci znějí,
neb mladost se jich dotýká.

Jak strom jen pohne haluzemi,
hned střásá ledné křišťály,
rampouchy se střech visí k zemi
jak varhan velké píšťaly. —

Zem jakby liliemi zkvětla,
kam sníh pad', tam se zachytil;
Bůh úsměv v tvářích, v oknech světla,
a v nebi hvězdy rozsvítil.

A staré písně v duši znějí,
a s nimi jdou sny jesliček
kol hlavy mé, jak ve závěji
hlas tratících se rolniček.

Můj duch zas tone v blaha moři,
vzdech srdcem táhne hluboce,
a zvony znějí, světla hoří —
Ó vánoce! ó vánoce!

Pláně.

Ó dlouhé pláně lnoucí ku obzoru,
jak miluju vás! Rád ze stínu borů
se vracím ve váš rozhled velkolepý!
Ať loukou jste, ať lady, polem, stepí,
ať travou jen se zdobíte neb klasy,
ať skotu nebo cvrčků zníte hlasy,
ať rolník po vás kráčí za svým rádlem,
ať šumař s písní, v podjeseně zvadlém
ať hávu pestře pyšníte se světu,
ať v sítí žába, včela spí vám v květu,
ať v mračnech přes vás žalné vichry kvílí,
ať zastře sněhu šat vás dlouhý, bílý,
vždy miluju vás, dlouhé pláně táhlé.
Vždy krůpěj rosy duši mojí sprahlé
dá tento prostor, tato dálka valná.
Cos duše tuší za vámi, a palná
zas otázka zní myslitele nitrem:
Kdy zaskvíte se, pláně, lidstva jitrem?
Co vpíše člověk, který stále hledá,
a stokrát svůj zas těžký balvan zvedá,
vám pláně, jež jste země velkou skrání,
zda krví kletbu, klasy požehnání?

Večerní jízda.

Rád lesy jezdívám, když večer do krajiny
se dívá větvemi, když dlouhé noční stíny
posýlá v údolí jak černé ptáky s hor,
přes bílou silnici když tmavé pruhy hází,
a láká z duše sny a hnědé srny z mlází,
a první hvězdu na obzor.

Ve bílých kotoučích se pára z lučin zvedá,
ve sterých záhybech na čela vrchů sedá,
a zbytkem červánků se jemně rumění;
již hvězda za hvězdou se míhá tichým třpytem,
jak malých jisker déšť, jež koně pod kopytem
zapláły v křemeni.

Slyš! Lesy z hluboka jak sobě oddechnuly!
Nad srázy ve výši se černé sosny hnuly,
a první bludička v kmen padla zdoutnalý;
již z roklin vstává tma, nejdřív se v skalách skrývá,
tu táhne údolím, teď z keřů se již dívá,
a brzy všecko zahalí.

Tu náhle vesnice se kmitla za skal bokem;
ty uzdu popustíš a kůň jde volným krokem,
a krajem klekání již zní a shasíná!
Ó čarovný ten zvuk jak balsám v duši kane,
kde shasne v srdci tvém, tam upomínka vzplane,
a těšit začíná!

Teď rychle vesnicí! Kdes v oknech světla hoří,
a stíny, postavy se kolem z mlhy noří,
pod stromy, u dveří, slyš hovor, píseň, smích.
Hle, chatrč poslední — pod skalou hřbitov malý,
tam tisíc životů se v stíny hrobů halí,
a hroby v stíny křížů svých.

A zase luhy jen, a stráně, lesy, pole . . .
Jak starci v poradě tu chlumy sedí v kole —
teď z dálky hučí jez — již jedeš po hrázi,
tvou jízdou zbuzeny se rozhoupaly vlny,
a tichým klepáním jich hovor tajuplný
mlýn z olšin provází.

Červánků purpurem teď zaplál obzor celý,
a jeho záplavou se obláčkové chvěli
jak vlny stříbrné, jak růže z opálu,
jak stádo labutí, jež modrým nebem pluje . . .
Z nich měsíc v ouplňku nad hory vystupuje
v své tiché kráse pomalu.

Již nebem kráčí sám . . . Ó noci čarosnivá!
Třpyt rosy po trávě, luk vůně opojivá,
hvězd záře míhavá i tichý, spící strom,
vše mluví k duši mé: Jen výš perutí smělou,
buď orlem ve vzduchu, buď na květině včelou,
a perlou v moři tom!

———

Cestou k přívozu.

Sen noci padl na nivy
a kouřilo se z lesů,
srp luny svit svůj truchlivý
táh' po uvadlém vřesu;
i rákos, jenž se stále chvěl
u rybníka, teď oněměl,
jak ustrnul by v děsu.

Teď čas, kdy zdá se v soumraku,
že každý strom se hrbí,
že padá hvězda s oblaků
do strouchnivělé vrby;
teď ona smutná hodina,
kdy ten, kdo zbloudil, vzpomíná
na tiché, teplé krby.

Za mnou již padla v náruč tmám
mdlá silhouetta vísky,
jdu sám a sám a klopýtám,
zda kořen, či had slizký?
Mně zdá se v luny záblesku,
že natáh' se mi na stezku
vaz shrbený a nízký.

Teď ve tmách jdu, mně nad hlavou
se těžká větev hnula,
teď zdá se mi, že doubravou

kdes kola zaskřípnula,
i biče praskot šleh' mi v sluch,
psů štěkání a bzukot much —
Jak tma mne zahrnula!

Hle, přívoz tam, kde ku vodě
se vrby staré chýlí;
již řetěz vržen do lodě,
proud zahučel, vor kvílí;
zřím obrovského vesla vzmach,
a za ním v dálku, na vlnách
jak světla pruh jde bílý.

A dlouho stál jsem na hrázi
do stínu oko noře,
já zřel, jak měsíc zachází,
jak roste noc jak moře.
Mnou zachvěl děs. Tak sám, tak sám! —
Však v duši mé již vzdor všem tmám
tvůj záblesk vzplál, ó zoře!

Pastel.

Juliu Zeyerovi.

Řád ulice mám, místo dlouhé řady
pochmurných domů, v nichž se táhnou sady,
zdi kryté břečtanem, kam oko stačí.
Tak ticho tam, jen zřídka kdosi kráčí,
krok jeho dutě zní; mám rád je z jara,
kdy zdá se, mládím zeď že jihne stará,
kdy první lístky kmitnou tísní stromků,
kdy sýkorka se ozve ve svém domku
na bílé bříze, kdy i hlína voní,
a staré topoly jak v dumě kloní
se k oknům paláců a jaro tuší.
Sám chodívám tu a v mé snící duši
jest jaro též. Dnes, poledne se smálo,
se stíny větví slunce po zdích hrálo,
jdu tudy — kroků hlas, má skráň se zvedá:
mně jeptiška vstříc kráčí, sestra šedá,
dva hyacinty kvetoucí si nese,
květ plápolavý na jednom se třese
a druhý jako měsíční svit bílý;
a posud zřím, jak jeptišky tvář chýlí
se nad květy, jak plaše zrak se kloní.

A fialky ze starých zahrad voní.

Motiv z Křivoklátu.

Na Křivoklátském hradě jsem vkročil v samé stíny,
kam pohlednulo oko, tam poušť a zříceniny.

I vejdu zamyšlený ve staré večeřadlo,
a s římsy náhle k nohoum mně ptačí hnízdo spadlo.

A zbytky soch a štítů kynuly se zdí přísně;
v tom okny z venku vpadly sem zvuky české písně.

A zněl ten zpěv tak sladce, až slzu v oko nutí:
že není smrti, zmaru a není zahynutí!

Když rozplýval se, z dálí bor ve souzvuk mu šuměl,
já zadíval se v hnízdo a všemu porozuměl:

Kde visel dřív zbroj dědů, tam nyní hnízdo ptačí;
vnuk dále v nový zápas, ve zápas ducha kráčí.

Nám zpěv zbyl, bohatýry jsme v dědictví tom chudém,
jen víru mějme v sebe, my byli, jsme a budem!

Mé srdce v bouřném tluku tou modlitbou se chvělo,
jen tolik zapět písní, co v hnízdě tom jich znělo.

Na vsi v zimě.

R. E. Jamotovi.

Chci býti sám! — Jest milá mi ta ves,
jak do dálky mně k vůli zanešena,
ten na obzoru zasmušený les
i pole před ním dlouhá, zasněžena;
i mlhy závoj od nebe až k zemi,
sníh v stromů korunách,
keř bezu, který nah
na střechu klepá svými haluzemi,
i prázdná ptačí hnízda pod okénkem,
i zástup holubů, jenž rejdí nad přístěnkem.

Jak těší mne, když z rána vyhlédnu
a vidím, kraj že zavátý jest celý!
čas pomalu se táhne k polednu,
leč mračno šedé slunce nerozdělí . . .
Tu mnohá myšlénka vjezd v duši slaví,
tu tiše, potají
ke mně se sletají
sny mladosti a táhnou kol mé hlavy;
jest mysl má jak chmurné nebe zimní,
jež volá k duši mé: Ó dřímni si jen, dřímni!

Tu z dlouhé chvíle vyjdu v zpustlý sad,
ves v mlze pode mnou si podřimuje,
ve mračných výšinách nad sněhy lad
vran stádo tichým křídlem poletuje;
nad rybníkem se páry táhnou líně,
jen vrby vyhnilý
kmen tiše nachýlí
své jíním šedé proutí ku hladině . . .
Ba v tichu tom se nehne ani třtina,
ve sloupech křišťálů utkvělo kolo mlýna.

A v lese stromy také bez hnutí! —
Viz, klenbou sosen na sníh stíny vběhly,
slyš, ve výši jak křídel vanutí . . .
strom na tě střásá stříbrné své jehly;
pod ledem zvoní lesní pramen čistý,
a k němu v chumáči
kapraď a bodláčí
své rozkládají protkávané listy,
však ticho kol, jak na hřbitov bys vkročil,
pták odletěl a brouk se v lupen svadlý stočil.

I přijde večer — v tichých myšlénkách
se stezkou v sněhu ku domovu vracím,
v mé oko zírá červánkový nach,
a vidí, jak se v těžké dumy ztrácím.
Jak rád jim celé srdce otevírám!
Jak ve snů zrcadle
své růže usvadlé
svou slzou vlažím a do kytky sbírám,
a nevím sám, že kahan dohořívá,
a v krbu myšlének že sotva popel zbývá!

Tu poznávám, jak tiše k jeseni
se nachýlil můj život jednotvárný,
jak samota jest krbem nadšení,
kterého plamen pro ten svět jest marný;
jak v přírodě jest nesmrtelné žití,
  jak věčný je ten chvat,
    jímž ona tká svůj šat,
v němž lidský život jest jen tenkou nití;
že nejlíp jest, již v srdci hrob si sklenout
a blaho největší. na všecko zapomenout . . .

Šumavské motivy.

I.

O hrobu přemítáš, ó duše snivá!
A jeho taj se tady na tě dívá:
Viz, poražený kmen a ztrouchnivělý
jak rozpadá se v tříšť a plíseň, trávy
však s něho kývá se klas zelenavý.
a hedbávný mech zahalil jej celý.

Jest deštěm, vichrem, sněhem zhněten, zmořen;
leč v jeho trhlinu se chytil kořen,
a mladé smrčí z něho vzrůstá,
a houba pod ním, pták se nad ním kreje,
a dolů s něho malina se směje,
svým nachem svěžím dráždí ústa.

Tak tobě stane se. Jeť život věčný!
Jak v propast patřím v přechod nekonečný,
jímž vesmír znova zrozen bují stále;
v těch atomech, jež spjaty hrobu strží,
se minulého žití záchvěv zdrží,
kde přestal jsem, pět, myslit bude dále.

II.

Kam jen se rozhlédneš po černém lese,
každý list bázní se tajemnou třese.

Kam jen v mech u cesty noha tvá vstoupí,
obrázky, kříže a božích muk sloupy.

Cítíš, jak znamenal v skále i klestu
lid náš svou dlouhou, křížovou cestu.

III.

Jak peruť anděla mha letí přede mnou.
Co asi ukrývá rouškou svou tajemnou?
Nyní trhá se, dělí —
Kam vrhlo slunce své topasy perlící,
vidím luh čarovný, svěží a zářící,
v zlatě stopený celý.

Dále jdu mlhou zas a musím mysliti
na krátké blaho, jež okamžik zachytí,
na sny, přeludy mládí;
léta jdou myslí mou jak mračen vichřice,
a v strži pode mnou vzedmutá bystřice
hřímá, vzteká se, pádí . . .

IV.

Jak zlatá záře vedle stínu
jdeš se mnou,
jak měsíc stoupá na mýtinu
v noc temnou,
jak bílý holub černem hvozdu,
jak v supů skřeky píseň drozdů,
jdeš se mnou!

*

A smutné lesy ty a nivy
se smějí,
jak v slunci na tvůj pohled snivý
se chvějí,
a myšlénky mé, sny a dumy
zas do růžova, jak les šumí,
se smějí!

V.

Den veselý je, všude plno zlata,
pták, včela, motýl na výsluní chvátá;
kol jedle, duby, břízy, habry, buky
se usmívají, jasnější má zvuky
dnes bystřina, jež letí přes kamení;
mech svěžejší jest, v sladším ozáření
plá malina a pařez strouchnivělý
se míhá v slunci jako stříbro celý,
a jezero, jež ve skal klínu zeje,
kam stínů deště každá haluz schvěje,
má na hladině samé jiskry třpytné.
Vše píseň jest, co běží i co lítne,
pták, jenž se vznáší, i kmen, který padá.

A přece tajuplný smutek vkrádá
se v tento ples. Zde veselost je těsná,
ten prales kol se nechce zbudit ze sna,
jest plný záře, zdrojů, zvučný, svěží,
a hluboký přec na něm smutek leží.

VI.

Pták pravil nade mnou:
»Svou písní tajemnou
dím zřetelně ti dost,
zde nejsi víc než host!«

Strom pravil: »Dál jdi, dál
přes klest a kolem skal,
dál stínem jdi i v jas,
leč vrátíš-li se zas?«

A vedle horský proud
mi děl: »Nesnesu pout,
ty i mou velebou
je vlíkáš za sebou!«

A vzdychnul celý les.
Mne schvátil tajný děs,
já cítil: Pravdu v tom
má ptáče, proud i strom.

VII.

Jsou chvíle, příroda kdy náhle strne;
tlum stínů, které nevidíš, se shrne
jí přes čelo, jak závoj smutku těsný,
zem dutě zní jak hrob, když kráčíš po ní,
jak svadlé věnce hřbitovní tak voní
v tvých rukou sladké kvítí vesny.

Kraj milý, známý náhle dýše děsem.
Kdos vedle tebe kráčí tmavým lesem.
Tvé srdce ptá se: Co se státi může?
Kmen břízy chví se a kmen buku stená,
a příroda jest jako mrtvá žena,
jíž s vlasů spadly všecky růže.

Snad tuší zmar a zhoubu doby příští?
Přec v stromech živá míza dál se prýští,
pták písně má, proč nemůže však pěti?

Nás v středu plesu strach uchvátí němý.
Ó příbuzenství, jež nás vážeš k zemi,
ó stromů záchvěvy, ó šero snětí!

VIII.

Den mladý mlhy záclonou
na lesnaté svahy se dívá,
kol mechy v perlách div netonou,
pták v hloubi hvozdů zpívá,
mé srdce v divém tlukotu jásá, jakoby bylo tu
doma od jakživa.

Za křídlem ptáka chtělo by v let
do vzduchu až nad hor lemy,
však zvonce bravu po stráních zpět
táhnou je, lákají k zemi;
pták zpívá, šumí strom, ó srdce, v sporu tom
kam dřív s perutěmi?

IX.

Bouř dozněla, a jako v chvílích ranních
se nesou páry po zperlených stráních,
jdou v bílých sloupech a mají lem zlatý,
že ptáš se, zda to andělů jsou šaty?
Květ nezachvěl se ani, kudy táhly,
luh mizí pod nimi jak neobsáhlý,
i vůni cítíš — květ však ztajen zraku,
a ptáka slyšíš — kdesi na oblaku.

Kol páry moře. — Co jest za ní asi?
Stráň bříz a buků smaragdové krasy,
pláň rybníka, jež v lekníny se skryla,
mlýn v olších, ořeším snad stezka bílá?

Kol páry moře, a tvé srdce slouchá,
Zní srdce božího tluk z toho roucha?
Jen ticho, ticho. Páry, visiony,
čím jsou ty vaše řásné, bílé clony?
Jak v noci sen přes lidskou duši kráčí
váš tlum, vír duchů, přes trávu se vláčí;
jste v skutku země sny? Tak věštcům kdysi
jste plály v pouštích, nových světů rysy
ti ve vás tušili a božství zřídla
rty vlažila jim, cherubinů křídla
pak slyšeli kol hlavy v dál se nésti.

Ó páry, přeludy, ó lidské štěstí!

Večery na horách.

Paní Sofii Podlipské.

Mrak na východě. Západ hoří nachem,
déšť jisker hází v houště plné stínů,
kol obzor jakby halen zlatým prachem,
pruh rudý jak šíp vniká do modřínů.

Ty jako v modlitbě se chvějí tiše,
na kmenech jejich pryskyřice voní,
mír nesměrný jim s přísných snětí dýše,
a sladkým kouzlem o dno duše zvoní.

Do výše cesta stoupá přes vývratě.
Hle, západ šlehl ohněm do jehličí,
a staré kořeny kol planou v zlatě,
mech, kapradí i hub rod trpasličí.

Žár větší. — Hledáš slunce? Již ho není,
však hoří jeho záře purpurová!
Vím, přijde noc a přijde zapomnění,
leč věřícímu jsou to prázdná slova.

On ví, že v krátce opět světlo vzplane,
že nesmrtelnost hmoty — celé žití,
hvězd krůpějemi z lůna noci kane,
a nejlépe jen v duši lidské svítí!

* * *

U cesty milíř bílým kouřem dýmal,
u něho starý uhlíř stál a zpíval,
zpěv jeho prostý divně duši jímal,
sloup dýmu stoupal výš a s mlhou splýval.

Ze sterých otvorů kouř výš se vinul,
v něm unikala živá duše stromů,
na větve chytal se a v dálce hynul,
a starý uhlíř zpíval tiše k tomu.

A já jsem pravil: V tom je celé žití;
z ran sterých musí duše krváceti,
než nejlepší můž' její píseň zníti,
v níž snadno se to v nesmrtelnost letí!

* * *

Jak mračí se dnes kolem hvozdy tmavé!
Jak s beder mlhy zdraný háv jim visí!
Ni jedno místo na lučině smavé,
jen místy trčí holý vrch a lysý!

A mlha roste, mlknou skotu zvonce,
kol chaty do tmy rostoucí se noří.
Již mlha všady, nevíš, kde jí konce,
i hory kolem splývají v tom moři.

Vše obrysy se matou. Není cesty.
Těm běda, kteří zabloudili s dráhy!
jak ruce po nich vztahují se klesty,
na krok jich číhá shnilý kořen nahý.

A můra vyplašena letí z vřesu,
jak slzy svítí v skalné cestě slída.

»Jak daleko jest k jitru!« dí šer lesů.
»Již slyším kroky!« močál odpovídá.

A s šedých mračen tichounký déšť splývá,
a každá kapka praví: »Budu mořem!«
Je možno, v chvíli té že Bůh se dívá,
jak matky, ženy strachem mrou a hořem?

* * *

»Sto kroků ještě přes balvany, srázy
až k oné jedli, která osamělá
na holé skály pochmurný stín hází,
tam ukáže se hladina vám celá!«

A stalo se. Ve hloubi skalných lomů,
jak tmavý safír jezero se lesklo,
ve změti nahých snětí, v tříšti stromů,
pod hvozdů černou brvou okem blesklo.

Tak tiché bylo, nepohnulo vlnou.
Jak cherubovi s šíje démant spadlý
v tmě plálo pod oblohou stínů plnou,
v svém pádu jakby chyceno skal bradly.

A velký smutek mával kolem křídly,
šleh' v duši a tam velikou poušť nechal;
však život přírody sterými zřídly
vřel pod mechem a za svým dílem spěchal.

* * *

Po dešti ve trávě se kapky chvějí,
pták opět zpívá, květina zas voní,
za sluncem poslední již mraky spějí,
a dolem zvonce bravu opět zvoní.

Hle, nade hvozdy bílý oblak táhne,
to anděl míru letí; skloňme hlavu
a modleme se, ať nám v duši sáhne,
svou perutí tam ztiší bouře vřavu!

A stalo se. Hor stanul nad úbočí,
k nám ukláni se, vesmír kalich jeho;
ó srdce otevřte, ať mír tam vkročí,
jej pijte douškem plným z všeho, z všeho!

I z hrdých tesů rozvětralých skalin,
z útlého kvítku hvězdných parnassií,
i z vřesu, jedlí, kapradí a malin,
z hor strmých čel i svěže kyprých šíjí;

Z té hymny drsné, v které havran volá,
z té sladké písně zvonců stád, z té dumy,
již vítr zpívá, čeře vodu v kola,
z té modlitby, již celý prales šumí:

Ó pijte mír! Jak slzy Boha zlaté
na tváři nebes hvězdný roj se třpytí.
Ó pijte jen z té číše vrchovaté! —
Vstříc hvězdám okna chatek horských svítí!

TROCHU LÁSKY.

(1879—1882.)

SVÉ ŽENĚ.

Ex voto.

Kdys opuštěné dívky svoje vlasy
za oběť kladly Bohu, slitovníku,
a s resignací, bez pláče a vzlyku
se zřekly diadému svojí krásy.

Zrak ještě dnes v gotických chrámech vidí
na kříži Krista viset s bledou lící,
jež zacloněna zlatou ženskou kšticí
tím bolestněji mluví k srdci lidí.

Ty vlasy stvořené, by v objímání
kol nahých údů svíjely se v plesu,
zde věnčí tvář i tělo plné děsu,
jdou přes krev boků a přes trny skrání.

Ó sílo oběti! Ó svatý dive!
Na skráni Boha dívčí vlasy planou
do věků tmy — a moje slzy kanou
nad hloubkou lásky veliké a tklivé.

Neb jak ty ženy středověku, láskou
jež nesmrtelny, daly Bohu svému

to nejdražší, tak žití ztracenému
a srdci bolem, skráni zryté vráskou

Se dala v oběť lásky moje žena.
Teď jejím světlým plá mé chmurné žití
jak božský zázrak; stejně jako svítí
skrz dívčí vlas tvář Krista umučená.

Zázračný květ.

Ballada, již jsem zpíval v den narození své dobré paní.

Když spal jsem, duch můj z těla vzleť
si nejkrásnější hledat květ,
a proleť celý boží svět.

Chtěl najít soujem krásy, něh,
kam dobroty by paprsk šleh',
jejž hostit můž' jen rajský břeh.

A letěl, zčeřil obilí,
na kterém vůní opilí
se kolébali motýli.

A letěl, padl do travin
a slíbal rosný jejich klín,
leť vrbami, skrz olší stín.

A zpěvné duše spících hnizd,
čím vlna šeptá, chví se list,
lesk hroznů, jenž plá v amethyst;

Květ svlačce s květem koukolu
i stříbrný pel topolů,
ze slunečnic hrst plápolů,

A vůni spící v liliích,
měsíc, jenž visel na větvích,
vše na svá křídla nabral tich.

A prškami hvězd, poupaty,
a hudbou noci prováty,
jak plný byl a bohatý!

I našel tebe. — Jaký div!
vše zbledlo, co snes' z luk a niv,
a žebrákem byl jako dřív.

Chtěl tobě dát — čím oplýváš,
vše květy — ty je v srdci máš,
vše hvězdy — duše tvé jsou stráž.

Neb zázračný jsi sama květ,
jenž roste jednou za sto let,
jejž nemá celý boží svět.

Na oči dát jej — zjasní zrak,
že duše lehká jako pták
až k Bohu letí do oblak.

Na hlavu dát jej — z únavy
se vzchopí mdlý, kdo churaví,
se potěší a uzdraví.

Však na srdce jej položit,
to znamená vždy šťastným být,
vždy milovat a věčně žít!

Vyznání.

Jsem slabá třtina, hledám oporu,
div trud svůj mohu nésti;
mých tužeb slunce kleslo za horu,
a přece věřím v štěstí.

Přec chytám s chvěním onen paprslek,
jejž nadějí zvem v žití,
tvůj úsměv můž' být jediný můj lék —
ó nech mne šťastným býti!

Já hledal Boha, hledal pravdy zář,
vřel nadšením, mřel v touze;
teď zbyla mi jen drahá tvoje tvář,
a její úsměv pouze.

Já v moře krásy duši ponořil,
já k idealu toužil,
leč bol můj nad vším, co jsem vytvořil,
jak lačný dravec kroužil.

Teď štěstí mé když chce mi otrávit,
měj se mnou slitování;
chci u tvých nohou tichý, vděčný být,
chci věřit v úsvit ranní,

Chci duši noře ve tvůj milý zrak
se učit blaho chápat,
by žití mého den, jen bouř a mrak,
měl aspoň krásný západ!

Píseň nad hlubinou.

Kdo spíš tou skalou zatřese?
Kdo spíš se nad proud povznese,
jejž nazýváme žitím?
Kdo kletby kupí s rouháním,
či kdo tu propast s usmáním
vždy vyplňuje kvítím?

Nás, dítě, osud k sobě spjal
a vítězem se každý stal,
ty úsměvem — já vráskou!
My zbloudilí dva motýli
jsme perlu štěstí zlovili.
já myšlénkou — ty láskou!

Sloky na jaře.

Proč srdce lidské není jak strom z jara?
Co vadí mu, by láskou znova zkvětlo?
Proč jeho netkne se báj vesny stará?
Proč nechce jak strom pohroužit se v světlo?

Déšť lásky zlatý když nám v srdce skane,
jak udržet si jeho rosu blahou?
Strom šťastný z jara v ohni poupat plane,
sní pod hvězdami, syt večerní vlahou.

Však srdce, které jednou milovalo,
to bídně pak jen z upomínek žije;
proč nelze mu, by jak strom znova vzplálo
v svém štěstí, jež jest srdce poesie?

Pak darmo, darmo vzdychá po své vesně,
víc nevrátí se jednou promrhána —
Ó dítě, přitulme se k sobě těsně,
a nepusťme se dřív až v úsvit rána!

Ó milujme se! K ústům dejme ústa,
ať lásky věčnost se nám v ňadrech vznítí!
Jak deštěm strom polibky láska vzrůstá,
ó mějme ocean jí v dlouhé žití!

Až po letech nám stáří kadeř sbělí,
by neschvátil nás děs při slově »štěstí«,
v svém srdci bychom celou vesnu měli,
a klidně zřeli stromy z jara kvésti!

Večer.

Zas hoří lampa má a praví:
— Hned s duše svojí všednost střes,
jen doma, doma život pravý,
vždy, včera, zítra jako dnes!

A s duše náhle tíseň prchá,
cos hýbe se a zvoní tam,
a dýchá jako květů sprcha,
a třpytí se jak drahokam.

Kdos jizbou jde, jež v šeru dřímá;
já nepozvednu ani skráň,
a přec mou duši radost jímá:
tak rázem v slunci jásá pláň.

Já nepozvednu ani hlavu,
leč jejích očí tichý jas
mi v srdce pad' jak ve doubravu
do páry jitra ptáků hlas.

A cos mi kývá, volá, zpívá:
Ó rychle zaplaš s duše sen,
jsem v tobě věčně mladá, živa,
jsem nesmrtelná, pochop jen!

Jsem jako broskev zamlžená,
ó rychle utrhnout mne spěš,
dnes poesie, zítra žena,
však láska vždy — jen ty když chceš!

Zábřesk.

Snů světy, tužeb vír a blesky myšlének,
vše v srdci mém se zmítá v divé směsi,
a nikde paprslek,
jenž veď by mne dum hlubokými lesy;
kam pohled padne zoufalý,
tam číhá strž a stráň a propast, úskalí,
až anděl můj se děsí.

V mé hrudi chaos vře; leč mojím před zrakem
se ona věčná báseň rozprostírá,
jež mluví ptákem, květem, oblakem,
jíž sloky hory jsou a moře a step šírá.
Té hymny bouřný chorovod
zní s výšin etheru i z hlubin valných vod,
jen na mém retu zmírá.

Ten Boha věčný vzdech v přírodu zakletý
já nevyslovil dosud v písni jedné,
v mé duši prasvěty
se trou a vznášejí z tmy točny ledné.
Kde píseň, v níž by v posled vzplál
můj čaruplný sen? Kdo démant z pustých skal,
kdo perlu z moře zvedne?

Tak lkal jsem zoufaje; tu míru paprslek
ve snivém oku, v němž se stíny chvějí,
tys ke mně sklonila se! — v bouře jek,
kdy vlny kypí, břehy vrou a hřmějí,
z mlh vlídný měsíc kyne blíž —
ty's vážně pravila: Co lkáš, tvou báseň již
zřím na tvém obličeji!

Snění.

Tak často ku tvým ňadrům hlavu chýle
jsem zaplítal se v modré sny a bílé,
jež jako ptáků davy v let se daly.
Z mé duše modré, bílé z tvé se vzpjaly;
a modré splynuly na jednu řeku,
a bílé v kalich shlukly se pln vděku,
jenž stříbro své na modrých vlnách koupal,
jak z měsíčného svitu stkaný stoupal,
a rostl, kvetl, svítil, vůni dýchal;
a modrý snů mých proud kol něho vzdychal
a tajemnou hrál hudbu. Mnohá Peri
tu zvedla tiše noci závoj šerý
a tisíc elfů z viol vzpjalo hlavy.

A blaze bylo mi až do únavy.

Tak půjdem spolu . . .

Tak půjdem spolu hloub a hloub vždy dále.
Já, Prometheus na života skále,
ty, blankyt nad ním, s něhož slitování
nad trpícím svůj hvězdnatý plášť sklání;
já vetchý člun, ty maják ve vln tísni,
já tmavý hrob, ty nad ním skřivan s písní!
Z dna propasti než zoufalství sup šedý
mne v srdce ťal, já zvolal naposledy
ne o soucit, jen s výčitkou a vzdorem,
a v moji noc ty sjela's meteorem,
květ vdechla skalám, zaplašila stíny,
až smír vzplál sluncem nad propast mé viny.
Já krůpěj chtěl a dostal celé moře,
já paprsk chtěl a oblévá mne zoře.
já hněvy sil, žnu věčné odpuštění.
Čím jsou mé zpěvy, zápasy a snění,
svit naděje i mračno budoucnosti
v tu propast lásky, již tvé srdce hostí?
Víš, jak spí kondor? V oblacích, kde zřídla
má rudý blesk, on roztáhne svá křídla,
a oblit světlem, živlů ve zápase
na vlastních křídlech spící kolébá se.
Tys peruť má! Jdu k slunci a tou poutí
smím též na vlastním křídle spočinouti,
nechť zničení blesk perutí mně svítí . . .

Ty neseš mne, ty chceš, já musím žíti!

Vrásky.

Když byla's dítě, tu žertem sladce
měkkou svou rukou stírala's hladce
vrásky s čela své matce.

Ve věnci kvítí k sobě se druží;
dny tvoje řetěz edenských růží —
vrásky — stíráš teď muži.

Netknuta sama starosti hnětem,
věř mi, že kdys též andělským retem
vrásky slíbáš svým dětem!

Pokojná s vírou, vše kol když klamá,
s úsměvem patříš v života drama;
vrásky? — Nemáš jich sama!

Co dotkly se mé rty . . .

Co dotkly se mé rty tvé svaté hlavy,
zřím klidně v onen děsný jícen tmavý,
kde život vře, za nímž se věčnost tají.
Má minulost jest zašlou, šedou bájí
a budoucnost mi v jasném světle kyne,
jak moře proudu, jenž tam tiše plyne.
Ba klidně stojím nad zhynutí prahem,
svou ruku v tvé neb na tvém čele drahém;
zřím ku smrti jen jako ku přístavu,
kam jak v tvá ňadra složím svoji hlavu,
zřím do hrobu jak v tmy, z nichž svitne ráno.
Tvou láskou vše mi vzato jest a dáno.
A jestli smrtí nový život začne,
jak rád se vrhnu v její lůno mračné,
vždyť vím, že s tebou spěl bych srázným letem,
že pro nás vzplál by čaruplným květem
kmen pochybnosti suchý teď a holý.
A jestli smrtí skončí naše boly,
pak stejně vítám její náruč chladnou,
ať poupata mých snů a tužeb svadnou,
ať ztratím kouzlo prchavého štěstí:
zde síly dost mám, bych ti pomoh' nésti
ten života kříž, když tvá klesá noha;
zde lásky dost mám, abych našel Boha,
jenž volá mne ve stisknutí tvé ruky;
zde poesie dost, vše nesouzvuky,

bych tobě zladil v hymnu odpuštění,
jak lilje čistou a jak děcka snění.
Ó pověz, co mně může osud vzíti?
Ta mladost, již ti dám, v tvém oku svítí,
mé nadšení jen z tvého srdce proudí,
má myšlénka jen kol tvé skráně bloudí,
já vzal tě světu, bych tě vrátil tobě.
Já zasadil tě na svých tužeb hrobě
jak stinnou cypřiš; sám teď v jejím stínu
sním, doufám, myslím, jásám, žiju, hynu
v té jistotě, že v žárné odpoledne
tvá duše jako labuť ke mně sedne,
jak labuť zpěvná, jež se za dne skrývá
a hvězdám jen svých žalů věštby zpívá.
Já slyším tě a duch můj beze hrází,
jejž nezlekaly hor skalnaté srázy,
jejž ocean svým hněvem nepokořil,
by z myšlének svých nový ráj ti stvořil,
s tvých ňader sletne, ty má písni věčná,
tvým křídlem letí v prostor nekonečna,
se lví své hřívy diamanty střásá,
a lásce »štěstí«, Bohu říká »krása«.
Dál do tmy věku, dále k světla moři!
Pryč! káže stínům — Zaplaň! volá k zoři.
Ty hledíš za ním. Ptáš se, kde se staví?

Vždyť dotkly se mé rty tvé svaté hlavy!

Láska a smrt.

Ten klid tak hluboký,
 jenž dýchá v ňader tvojich tichém vlání,
v svár citů divoký
 se dívá pevně a dí bez ustání:
 že jako smrt je silné milování.

Však radost veselá,
 jež z dětinných tvých sladkých očí svítí,
ta křídlem anděla
 vše struny srdce mého nechá zníti:
 že láska věčná, věčná jest jak žití.

A klid ten s radostí,
 smrt s žitím v lásky objímání stálém,
toť sen je věčnosti,
 v němž s lidskou touhou, nadějí a žalem
 se potkává Bůh s naším idealem.

Tři sloky.

Cos ještě ve mně hne se chvilemi,
jak pták by k letu rozpínat chtěl křídla;
jak hustě spletenými větvemi,
když chtějí trysknout z jara nová zřídla.
Tu zajásal bych: Křídla dejte mi!
Jen křídla! křídla!

A slyším z dálky moře hučeti,
jak drtí se a láme vlna divá,
a zazpívám si píseň z paměti,
již pastýř zpívá,
při zvonů hlaholu do moře objetí
stín Apennin když splývá.

To táhne myslí jako zašlý sen,
jak svatvečer se v děcka duši vloudí;
můj duch jest spokojen,
kam letí, naděj má a vzpomínku, kde bloudí,
jak polibku ruch cos mi chvěje rtoma,
a rád jsem, že jsem doma.

Pro vždy.

Tvým pro vždy, pro věčnost! Jen pohled jediný,
kam nedostačí slova,
jenž paď by v duši tvou jak měsíc v hlubiny:
svou lásku dej mi znova!

Dej mi ji každým dnem i každou hodinou,
jak v srdci teď ji cítím;
dej doma, v cizině, dej i když pominou
ty chvíle, jež zvem' žitím!

Dej mi ji pohledem i oka vzplanutím,
v snách, bdění, v slzách, v tuše,
i ruky zoufalým a pevným stisknutím,
v němž hledají se duše!

Dej mi ji, po tvojí když kráčím šlepěji,
i když tvým planu žárem,
lkám k tobě věčností i hrobů nadějí,
i životem i zmarem!

Má duše, květina, jak vůni v kalichu
svou vděčnost vstříc ti nese —
ó dej, ať láska tvá v ni skane po tichu
jak rosa v zvonek v lese.

Ať vírou, nadšením i touhou rozkvěte,
ať krásou v hruď mou splývá,
jak v chudou kolébku když do snů dítěte
se tiše anděl dívá;

Ať roste, pučí tam, ať leskem zahoří,
jak růže purpurová,
a celou přírodou ať k tobě hovoří:
Jen dej mi ji vždy znova!

Tvůj úsměv.

Ty jistě odpustíš, mé dítě milé,
ty odpustíš, že přijdou někdy chvíle,
kdy, ač tvou cítím v hloubi srdce lásku,
zříš stín v mém oku, na mém čele vrásku,
stín, jenž tě rmoutí, vrásku, jež tě leká.
Ty odpustíš, jeť život bouřná řeka,
jež často rmutem, co se z bezdna valí,
i azur, jenž v ní zrcadlí se, zkalí.
Co v řece rmut jest, vzpomínky jsou v žití,
a často věru osten jejich cítí
má duše v době, kdy jest nejvíc šťastna.
Pak starostí též peruť tmavořasná
se nevědomky nad mou skrání chýlí,
tu cítím, lítosti jak hořké býlí
mne pálíc, na květ hořký v srdci roste.
A život celý, kam ty, dítě prosté,
jíž každičký den jarem jest a plesem,
kam mhou se díváš, rci, zda není lesem,
kde snadno krok tvůj pravou cestu ztratí?
A umění, ta hvězda, která zlatí
v tmách smutnou pouť, se náhle soudcem stává.
A umění jest přísné, vše co dává,
čím žehná, čím se modlí, jásá, zpívá,

za noci klid, za slzy dáno bývá,
by touhu zkojíc jinou vzňalo znova,
vždy v horší muku než je Tantalova.
Toť Dolorosa, držíc Syna v klínu.
Hle Dante, jaká nekonečnost stínů
mu klíčí na čele a tahy chmuří!
Slyš, Tasso vzdychá, Shakespeare lká a zuří,
pod lebkou Miltona Satan hlavu zvedá,
a Pascal touží, zápasí a hledá;
smích, motýlem jenž letí k idealu,
u Cervanta se tají v slzách žalu
a z rolničky se zvolna stává bičem.
Ach, umění jest přísné! Sen, jenž chtíčem,
a vášeň jest, která se stává katem;
a stejně vraždí pérem, štětcem, dlátem,
dej mu své srdce — ono vezme duši!
A proto odpusť, jestli někdy ruší
tluk srdcí našich tony nesouzvuku;
jen usměj se, jen přej tvou stisknout ruku,
a smíru anděl, jenž v tvé duši žije,
mně ukáže zas, hvězdy poesie
jak staří známí že v tvém oku svítí.
A vonnou bájí zas mi bude žití,
a ucítím, čím ty's mně, sladké dítě!

Kdys na svých cestách, z jitra, na úsvitě
jsem v Apeninách našel zámek starý,
kol věží jeho táhly zbytky páry,
já díval se, jak slunce z nich se noří.
Kraj zářil, já jsem vešel do nádvoří,
zde fontan byl, kryt břečtanem a mechem.
Stál v rozvalech, jen kapek svojich echem
se starými zdmi mluvil jako v snění.

V tom blesklo slunce, a v kouzelném chvění
se mihnul vody tryskající pramen,
hrál v barvách všech, byl meteor a plamen,
byl safír, perly, nach a zlato živé . . .

Teď dobře vím, proč tenkrát v dumě snivé
jsem dlouho patřil na ten zázrak světla.
Rci, čím jest píseň, jež mi srdcem letla,
mé sny a tužby, ba dny žití všecky,
když neozáří je tvůj úsměv dětský?
Ty's dnů mých slunce, obracím se k němu!
Zdaž jako plaché kapky vodojemu
by nezmizely bez kouzla a krásy?
Ó usměj se, ó zvedni zlaté řasy,
ať slzou co mi trysklo z duše hlubin,
jest v úsměvu tvém perla, nach a rubín!

Tvůj pohled.

Tak často říkám: »Zde jest všecko marné,
i vášní bouř, i ticho jednotvárné,
i cit, jenž tuší, vůle, jež se vzpírá,
květ, který pučí, i květ, který zmírá,
sny, které letí, myšlénky, jež zrají,
Zde minulost i budoucnost jest bájí.
a přítomnosti mžik jen ostrov malý,
vstříc jemuž moře věčnosti se valí,
»dnes« krátký blesk, jejž zhltí mračno »včera«.
A hroby pak, a clona jejich šerá,
my sami stíny honící se v kole,
jak stíny mraků přes požaté pole,
jak tanec kapek po rybníka pláni.
I umění v svém nejkrásnějším vzplání,
ať malba oku, nebo hudba sluchu,
ať slovo, kterým duch jen mluví k duchu,
nad tímto proudem, který vře a duní,
vše trhá v rej a nad nímž zhouba trůní
jak v mraku sup — ó čím jest v naše hoře?
Jen slunce záblesk nad bouřící moře,
jejž zhltí mrak, by tmou zas všecko bylo.
Ó nadšení, ó sny, ó ducha sílo,
jste přeludy, či pouhými jste jmény?
Či věčnost sama padne v moře změny?
Mne stejně přelud jako pravda pálí.

Duch lidstva v žalu obličej svůj halí,
kdo zpíval, mlčí, a kdo myslil, šílí.«

Tak často říkám, a v té trpké chvíli
mně slza z oka, z ruky péro padá.
Duch nadarmo po odpovědi badá,
před ním jen mlhy tůně, děsná, bezdná . . .
V tom přijdeš ty — v tvém oku spí zář hvězdná,
jdeš od své matky, jíž jsi štěstí všecko,
a týmže zrakem, v kterém ještě děcko
se diví světu, v němž však sní již žena,
tím pohledem, jenž pro mne nemá jména,
jenž najednou se těší, modlí, prosí,
v němž pták má zpěv a květ má kapku rosy,
v němž odlesk duše matky tvé se chvěje,
teď u mne dlíš a v propast beznaděje,
jak anděl křídlo, pouštíš úsměv zlatý.
A není trudu, není tmy, ni ztráty,
vše žitím jest, vše vůní, pravdou skvělou.
Ty zjevíš se, a jizbou naší ztmělou
zář jasná letíc dotkne se tvých skrání.
To jistě slunce nad šer spících strání,
by spatřilo tě, než v tůň mlhy kleslo,
se vyhouplo a zář svou všecku sneslo,
by v hnědý vlas ti vtkalo aureolu.

A na západ my dívat jdem' se spolu.

MENŠÍ KRESBY.

(1878–1882.)

Illuse.

Byl plný salon; v jeho pestrém víru
kde utkvět zrakem? Náhle u klavíru
jsem uzřel dívku; obrácena byla,
skráň v dlani opřenou, zrak v notách, snila.
Já pouze viděl spoustu jejích vlasů;
z nich ostatní jsem doplnil si krásu,
snad tváře ovál, jemné, dětské rysy,
v nichž s úsměvem se první duma mísí,
rtů jahodu tak nedotknutou, svěží,
a čelo, na němž klidu pablesk leží,
jak měsíce zář na mramor když svítí.
Ba dále snil jsem; celé vnitřní žití
než děcko v ženu rozkvěte, sny, touhy,
vše zbájil mi ten tmavý vlas a dlouhý;
jak malíř byl jsem, který zvolna tvoří.
Já bál se, že se obrátí a sboří
ten celý svět, jejž vybájil jsem rázem;
já sklopil hlavu, upřel oči na zem,
já raděj odešel, ten obraz v duši . . .

. . . .

Ó illuse! než skutečnost vás zruší,
proč nemůžem' též ze života jíti,
a v jiný svět váš zářný obraz vzíti?
My stopy kroků vašich na svém čele,
zřít musíme své oklamání celé!

Samotář.

I myslil často, lidské štěstí, ptáče,
zas k jeho římse že se navrátí,
jen třeba zbudit srdce, toho spáče,
a krásných očí jen se zeptati;
    a jde a hledá,
skráň jeho touhou bledá,
noc láká jej; však den, který se zvedá,
zas vše mu vyvrátí.

A sedí zase v středu milých knih,
a šeptá polo nahlas nápěv známý.
Ty čtyry úzké zdi! Cos mluví z nich,
jen tady mír a venku samé klamy!
    To sen byl, jenž se mih',
to dostačí, žít svými myšlénkami.

Však touha ta se nedá odbýti,
než pomyslí si, již se vyřítí,
a on zas prchá štvaný,
a hledá, hledá, hledá na vše strany,
a vše zas znova stokrát procítí,
a zdá se mu, že život žert je planý,
že líp je nežiti!

A uzamkne se na den celičký,
a s pláčem vytáhne ze staré skříně
ty atlasové bílé střevíčky,
jež tenkrát měla, když na jejím klíně
se zbudil ze sna, jenž prch' na věky!
Zas pláče bezděky
a líbá myrtu, stužky, vínek vlasů.
Ó smutné zbytky dávných, krásných časů,
z vás nejlíp cítí,
že do opravdy v žití
lze pouze jednou milovat a jednou šťastným býti!

Ofelie.

Ten věnec dovij v uschlé vrby stínu,
ten věnec dovij, růže moje bledá,
ta těžká noc, jež padá na krajinu,
ta těžká noc se z tvojí duše zvedá —
Slyš na vodách, slyš v rákosí to lkát:
Ten věnec dovij a jdi spat!

Hle, imortely, astry v něm se skvějí,
i vlčí mák v něm rudým nachem hoří,
a lístky, kde se tvoje slzy chvějí,
si šeptají: »Jak pěkná jest v svém hoři!«
Snad o tvé lásce bude se ti zdát . . .
Ten věnec dovij a jdi spat!

Od tebe v dálku bílá růže plyne,
tvá mladost snad či vzdech tvé lásky za ním?
Žel, časem láska, růže proudem hyne!
Tvá ňadra dmou se a vlas padá k skráním,
v strhaném oku chce to znova vzplát —
Ten věnec dovij, půjdem' spat!

Polní kvítí.

Bez ozdoby prosté kvítí
podél cesty, jak to bývá —
a přec srdce bolest cítí,
když se na ty květy dívá.

Co ty květy mohly vidět?
třeba hlavu vedle hlavy,
před nimi — ach, nač se stydět?
Měsíc svítil od doubravy.

Co ty květy mohly vidět!
štěstí dřív — teď bídu všecku,
by se nemusila stydět,
zmáčkla lebku svému děcku.

Kdo to viděl? — Měsíc v mraku
a splav hučel skrze sítí,
a jen slzy mělo v zraku
podél cesty polní kvítí.

Přec ji často srdce bolí,
po letech ji vina hněte,
vždyť to prosté kvítí v poli
rok po roku stále květe.

— —

Dle přírody.

Silnice je dlouhá, bílá prachem,
západu kout hoří tmavým nachem;
hleděti tam dlouho oči bolí —
Ves je skryta kdesi za topoly.

U silnice cikánský vůz zvrácen,
bez kola a bez plachty a zblácen,
bídná klisna smutně věsí hlavu.
hryže sporou u příkopu trávu.

Ve příkopě v prachu leží všecko:
cikán, bába, cikánka a děcko,
žena šije hadry, dítě vříská,
cikán starou, šedou matku víská.

Vox populi.

Ve zvěřinci lvi mlčeli den celý;
kol šuměl dav a vozy ujížděly.
Den zvolna míjel ve obvyklé vřavě.
Nad Seinou slunce stálo v plné slávě
ku západu se kloníc v purpur žhavý.
V tom Viktor Hugo kráčel mezi davy;
a kol zvěřince jak se musil bráti,
lev jeden velký začal děsně řváti,
jak na poušti by zářné slunce vítal.
Tu malý hoch se šatu matky chytal,
děs padl v dav, kol stavila se chůze.
Co děje se? kdos ptal se. Dělník v bluse,
jenž nejblíž stál, děl klidně v usmívání:
»Vás jímá děs, že zařval z nenadání?
Ne po své poušti že by zastesk' bolem —
on cítil, jemu příbuzný šel kolem!«

Z ulice.

Dnes nevlídno: na střechy mlha klade
se jako příkrov hnědý; bláto všade.
Déšť na ulicích v loužích dělá kola.
Tlum lidí zřel jsem; spoutaného vola
na jatky vedli. Hlavu přehluboko
měl sklopenou; šel tich, jen jeho oko,
to neobsáhlým smutkem zamlžené
v dál dívalo se veliké a sklené
na lidi chladně, tupě v obzor šedý.
Však duše byla v něm a naposledy
ta zřela veliké své rodné luhy,
na pokosených lukách slunce pruhy,
chlad lesů, který v sklonu větví štědrém
dal útulek mu před mouchami, vedrem:
ba cítila i sena zápach zdravý,
a slyšela i cinkot zvonců, krávy
jenž ohlašuje, večer ke korytu
když s bučením jdou domů v luny svitu.
Vše v oku vola teď se zrcadlilo.
V svých katů středu kráčel v němém vzdoru.
A já jsem slyšel hukot starých borů,
já v ulici stál, s oblohy se lilo.

Ballada z roku tisíc sedm set a několik.

»Hej, kamaradi, vesele!
Má je ta dnešní neděle;
však zítra prutů směsicí
již budu běhat ulicí.

Dost hloupé bylo, co jsem řek',
však stalo se již, já měl vztek;
to musil slyšet jenerál,
byť třebas ten žert život stál!

Toť bude jako pomlázka
ta ulicí tou procházka;
kdo se mnou jste dnes přišli pít,
vy v taktu budete mne bít.

Při zvuku bubnu tam a zpět,
až krví začne mokvat hřbet,
však to až zítra, přátelé —
dnes můžem' píti vesele!«

A vyprázdnil tu korbel v ráz,
a dal si nalít nový zas,
a hleděl smutně k jeho dnu,
a bylo mu tak jako v snu.

Tu tichou viděl rodnou ves,
ku obzoru se tulí les,
mlýn skrytý v stínu buků, bříz,
kde jako hoch si hrával kdys.

A slyší klepot mlýnských kol,
a podivný ho jímá bol,
jak v taktu zní to ráz a ráz,
ten klepot kol má divný hlas.

Kol klepot v rodném zátiší
ten jistě, jistě uslyší,
až zítra prutů směsicí
on bude běhat ulicí.

Dítě

MALÉMU FRANTIŠKU PROCHÁZKOVI.

Dnes bylo hlučno; celá společnost
se navrátila šťastně z výletu,
jenž vydařil se líp, než po ránu
vír husté mlhy věštil. Vyhlídka
s hor byla čarovná, vzduch lahodný.
Po dlouhé pouti hovořili teď
o malých dobrodružstvích na cestě,
o jezerech, o hvozdech zapadlých,
o zimě, jak se žije na horách;
pak po večeři začli v karty hrát.
V tu dobu do hostince vstoupil kmet,
do kouta za poslední sedl stůl,
a z šátku vyňal starou citeru,
a začal hráti — šumař ubohý,
pták tažný, nepohodou schvácený,
déšť s větrem peří jemuž pocuchal.
A zpíval k tomu — věru ví sám Bůh
co zpíval, — ale modrý jeho zrak,
jenž z šedin vousů hustých vyhlížel,
jak modráčky dva v sněhu závějích
by rozkvetly, ten vypravoval víc,
o zlatém mládí pověst ztracenou.
Kmet hrál a zpíval — ale lhostejně
dál hovor zněl a spěla zábava.

Teď chudák dohrál — ale společnost,
jak nebyl by zde — vedla dále svou.
Jen dítě jedno, stranou sedělo
u chůvy své, to začlo tleskati
v své malé ručky. »Hezky! Ještě hrát!«
tak volalo a šťastné smálo se.
Kdo viděl to? — Mne při tom napadlo,
jak umění se daří na světě,
a hlavou mojí táh' verš biblický:
»z úst maličkých svou chválu připravil's,«
a myslil jsem — jak často dětinná,
neznámá mysl krásu pochopí,
již lhostejně svět hlučný pohrdá.
A velký měsíc, sosen větvemi
se míhal v tiché pouti oblaky,
a hlavu starce stříbrem políval
i hlavu dítěte — a byla noc.

———

Legenda.

Když Pán Ježíš s Petrem chodil
po tom hříšném světě,
v zimě ve sněhu se brodil,
sloupy prachu v letě.

K sedlákovi jednou přišel,
o nocleh jej prosil,
sedlák zaklel, jak to slyšel:
»Ký čert sem vás nosil!

Hajdy na mlat! časně z rána
vás tam aspoň zbudí.«
Petr šel za stopou Pána;
byli oba chudí.

Petr leh' na pravou stranu.
V šeru přišli mlatci:
— »Dej tam tomu hodnou ránu,
ať již má se k práci!«

A již notná rána padá,
Petr ihned skočí,
ohledává sobě záda,
v spaní mne si oči.

Chytrák myslí: »To jde z tuha!«
ze slámy se zvedá,
»padne-li teď rána druhá,
padni na souseda.«

Na levou si lehne stranu.
— »Zkus to s druhým přece,«
hromuje kdos a již ránu
dostal Petr v plece.

Vstane zas a myslí: »Věru
divný mrav zde mají,
trochu dál si lehnu, v šeru
snad mne nepoznají.«

V tom zas hromovým kdos hlasem:
— »Tamhle leží třetí!
snad ten hne se!« a týmž časem
nová rána letí . . . .

Stará pověst, skoro k smíchu,
od dětství ji známe,
ale vím. že každý v tichu
s Petrem soucit máme.

Ať se jak chce světa osud
semele a zvrátí,
Petra osud máme posud,
do nás vždy se mlátí!

Švandovy dudy.

V Strakonicích za oltářem
tam jsou dudy zaklety;
tím to, že již není v Čechách,
jak bývalo před lety.

Dokud hrával na ně Švanda,
život byl tu jinačí,
každá chatrč — posvícení
s pečení a koláči.

Jeden smích a jeden tanec
od podlahy ke stropu,
na českou zem pán Bůh spouštěl
kvítí celou potopu.

Nyní běda! — Kde jsou dudy?
Veselost je ztracena;
v Strakonicích za oltářem
časem zní jen ozvěna.

Smutné stony, puklé zvony —
dumné tóny, táhlý vzdech . . .
Ký ďas vzal ty naše dudy,
s nimi staré štěstí Čech?

Chtěl bych věru dočkati se
a zřít vlastní na oči,
až se zas ty dudy najdou,
jak to světem zatočí!

V Strakonicích za oltářem,
vím, že bude neděle,
spustí jednou staré dudy
od podlahy vesele!

První začne hopkat farář,
ministranti za ním hned,
kantor pustí šňupec z ruky,
s šafářkou se chytne vlet;

Purkmistr a radní páni
v kolo s měšťankami v rej,
i ta babka, která sklání
nad růžencem obličej.

»Ite, missa . . .!« farář křikne,
s kůru zazní slavný tuš, —
Dudy Švandovy zní! — v Čechách
zase štěstí máme již!

A z kostela na náměstí
v ulice, kol radnice,
za nimi již v brzku tančí
každá v Čechách vesnice.

A ten vznět a let a tanec
strhne Prahu v kolo též. —
Kéž si brzo, milý Švando,
na Čechy jen vzpomeneš!

Giotto a duše.

Své ženě.

Kdys v dílně svojí večer seděl Giotto
a v polospaní obrazů hrou veden
si myslil, jakby vymaloval duši.
Tak seděl sám, noc ku předu se brala
a tiché byly ulice, a v střechách
a báních hvězdy vše se zrcadlily,
a Giotto stále snil a stále myslil,
jak vymalovat moh' by lidskou duši.
V tom zdálo se mu, lehké zaklepání
na dvéře dílny jakby tichem znělo,
tak lehké, prstem jakby ťuklo dítě,
neb ostýchavá dívka, jejíž kroky
pol vede zvědavost, pol první láska.
A Giotto okem svého ducha tušil,
že duše k němu přichází teď sama,
by kreslil ji — a lehké zaklepání
zas chodbou znělo, jak zobáčkem ptáče
když na zavřená okna v zimě ťuká,
a Giotto ve svém usmíval se snění.
Leč pohoda a poklid toho snění
tak lahodily smyslům, ba i tělu,
jež znavil přes den namáhavou prací,
že nechtěl vstát, jen usmíval se tiše,
a myslil, podruhé však přijde taky.

A třetí znělo lehké zaklepání
a slabší ještě, tak snad muška zlatá
svým vzdušným křídlem o květ svlačce zvoní.
A Giotto nevstal, snil, až usnul pevně.
Leč ráno cítil prázdno v duši svojí,
na smyšlénku svou zpomněl a chtěl duši
zas malovat — leč darmo, hlava pusta.
A čekal, čekal dlouhé, dlouhé noci,
a nikdo neklepal a nikdo nešel,
a tiché byly ulice a v střechách
a báních hvězdy vše se zrcadlily,
a dobrý Giotto utrápil se touhou.

Ty, který myslíš, sníš a hledáš krásu,
víš, proč jsem vyprávěl ti tuto báji?

MRTVÝM.

(1875—1882.)

Soucit.

V mrak slunce bylo ukryto den celý;
mha místo listí byla na větvích, den ztmělý
se zdál spíš k večeru než k jitru klonit.
Když vzpomínám, tu posud slyším zvonit,
a pohřební zas průvod vidím dlouhý.
Již rakev stála nad hrobem a pouhý
jen okamžik — a měla dolů sjeti;
v hrob hlínu začaly již házet děti:
tu náhle mrakem slunce záře blýskla
a světla řeka ve hrob tmavý tryskla;
ba slunce celé schýlilo se dolů
a složilo v hrob svoji aureolu,
jak vědělo by, že má zapotřebí
hrob světla, než se zavře na vždy. K nebi
jsem pohleď tichý. Zde v dík slza stačí;
ten soucit oblohy mne pohnul k pláči.

Idyla ze hřbitova.

Un ange ouvrait sur nous son aile blanche.
V. Hugo.

Na vršku klášter, dlouhá alej k němu;
kol bujná pole až k hor modrých lemu,
ve vzduchu skřivan, první jara host.
Jdu alejí, jak druhdy v těžké dumy
se ztrácí duch, nade mnou lípy šumí;
ty vždycky mají luzných bájí dost,
jak netměl by se ani mezi nimi
ten starý hřbitov, jenž jak zbytek zimy
sní v kráse máje, — věčná minulost.

Cos jako hudba mojí duší táhne,
Zřím do života jako v číš, kam nahne
se žíznivý ret — ale prázdno tam!
Zřím do něho jak do pohádky dětí,
když k bábě řek' jsem: »Pojď mi vyprávěti,
já za pohádku hubičku ti dám!« —
Zřím do něho jak v zemi zaslíbenou,
leč hřbitov vidím, kde se vrby klenou,
své druhy volám, — ale stojím sám!

Však nikoliv! Chci za vše vděčným býti!
Zde jedna růže, již nemohla vzíti
bouř v letu svém, ač z hrobů vykvětla.

Ta třpytná jiskra v děcka sladkém snění
z mé duše létla v blahém roztoužení
jak zlatá muška večer do světla;
ta píseň hrála v mládí mého šero,
jak v luny svitu spící na jezero
by z dálky bílá labuť zaletla

Vše zmizelo! Ó žel jen, že tak záhy!
Jak dávno tomu za domova prahy
hnán musíval jsem na rozcestí stát!
Mne osud rval jak list, jenž spadne s břízy,
teď domů vrh' mne — ale vše tu cizí,
ni jméno otce nikdo nechce znát.
Vše schvátil čas lačnými supa spáry,
vše změnilo se — jenom hřbitov starý
jak druhdy šepce: Dosti, pojď již spat!

A vítr zvěsti povídá mi divné,
pták zazpívá a haluz lípy kývne.
Ó přírodo, znám řeč tvou tajemnou!
v tvé lásky hovor i v tvou bouři divou
má píseň vpadla melodií snivou,
nám srdce hrála hudbou vzájemnou.
Jdu mezi rovy, ku květům se chýlím,
a cítím vzpomínku, jež křídlem bílým
se v modrém vzduchu vznáší nade mnou.

I zastavím se, na kameny sedám,
zde nebylo to — běda! marně hledám,
zde topol byl, kříž černý pod ním stál,
zde zeď se zahýbala v koutek malý.

zde, zde to bylo, kde jsme sedávali;
což i tu památku mi osud vzal?
Zeď zmizela, přede mnou hřbitov nový,
kde byla mladost má, tam rovy, rovy . . .
kde byla radost má, zbyl trud a žal.

My byli děti; však z hrajících davu
sem prchli jsme, já kladl horkou hlavu
v klín tobě, šťastný ve tvém objetí,
já pozoroval ve tvém obličeji
hrou kouzelnou, jak stín a svit se chvějí,
jak ústa rdí se rovna poupěti,
já do vlasů ti svlačec plet' a bílý
květ jabloň nad námi . . . Ten koutek milý
v mé bude věčně žíti paměti.

Ten zlatý vzduch i lučin zeleň smavá,
zde tklivý chlad a vždycky vonná tráva,
nad námi stará, zasmušilá zeď,
pod námi město zahaleno v páry,
hor na obzoru vlnovité čáry,
ó vzpomínko, jen dál a dále leť! —
Nad námi jako k stráži klášter šedý
a zvonek s vížky jako na výzvědy
se vyhoup' časem zalkav odpověď!

Zde hodiny jsme hrávali si v písku,
vše bavilo nás, motýl na křovisku,
hlemýžď, jenž přes cestu lez' do trávy,
my nedbali, že vzadu hrobů řady;
nám v hlavě vstali kouzelníci, hrady,

i princezny a vil rej mlhavý,
a když mé rámě kol tebe se pnulo,
tu divem vše jak v báji oživnulo. —
Ó krásný čas! ó přelud prchavý!

Pak život přišel, jeho sny a klamy;
jak s větve pták tys drahá zmizela mi,
sny dětství s tebou, pestří motýli.
Ó jaký žal, my již se neshledali!
Já neviděl, jak do rakve tě dali.
jak růžemi tvou hlavu ovili,
jak svlačec vpletli v tvoje zlaté vlasy,
že smrt se lekla tvojí bledé krásy
a zachvěla se žalem na chvíli!

Ó sladké dítě! Holubičko snivá!
Čím tobě žal a vášní vřava divá,
čím naše radosti v tvůj rajský ples?
Ty nevíš ani, co snů v mysli zkvetlo,
co nad mou hlavou divých bouří letlo,
co vrásek trud na čelo moje snes',
co zápasů a bojů, odříkání,
co blesků plálo na mé bledé skráni,
než první lístek vavřínu tam kles'!

Dál osud hnal mne stále v divém spěchu,
teď naposledy v domov ku výsměchu
sem zahnal mne do dětství edenu,
však dřív jej zavřel minulosti branou,
a každou stopu zničil milovanou,
mne prohnal mořem slz a plamenů.

Však láska naše, ten červánek žití,
s tvým obrazem v mé duše temnu svítí,
a blaží mne, jak tebe vzpomenu! —

Na vršku klášter, dlouhá alej k němu;
kol bujná pole až k hor modrých lemu,
ve vzduchu skřivan, první jara host.
Jdu nazpět alejí, zas v těžké dumy
se ztrácí duch, nade mnou lípy šumí,
ty vždycky mají luzných bájí dost,
jak netměl by se ani mezi nimi
ve kráse jara jako zbytek zimy
ten starý hřbitov — moje minulost!

Během roku.

Čas trhá vše a odnaší,
sup v letu, tygr v skoku.
Co přání mu, co naděje?
Vše rozvěje a zavěje
v svém rozbouřeném toku,
a všecko během roku!

Od kolébky až ku hrobu
co millionů kroků!
Tu náhle přijdeš k mohyle,
a nevíš, že jsi u cíle —
a všecko během roku!

Dnes v životě a duši své
jak moře ve hluboku
zříš tajemství a hlubiny . . .
Čas udělá krok jediný,
a vše zvíš během roku!

Dnes rok zvonilo nadšení
v tvé písně hravou sloku.
Teď studený pot na skráni,
kol samota a zoufání —
a všecko během roku!

Dnes rok se ke mně tulila,
svit první lásky v oku.
Teď květina jsem bez vláhy.
Co polibky, co přísahy?
Vše zhaslo během roku.

Dnes rok a přátel družina
a matka po mém boku.
Teď v minulost se stápějíc,
zří duše má jen hrobů víc —
a všecko během roku.

A přijde čas, ó věčnosti,
sup v letu, tygr v skoku,
a duch můj, kámen omšený,
se svalí bez vší ozvěny
na dno tvých němých toků —
a vše to během roku!

Livorno, 1876.

Modlitba k mrtvému dítěti.

Bílé čílko, chladná líc,
ty víš víc
než svět mudráků a bláznů,
ty jsi kotvou v našem prázdnu,
k věčnosti se zvedajíc, —
ty víš víc!

Čím ti bolů na tisíc!
Ty máš víc,
trudy vítaly tě v žití;
lampička ti u hlav svítí,
růže halí skráň i líc,
ty máš víc!

Anděl zářný nebo nic,
ty jsi víc!
O člověka aspoň jméno
boj my vedem' — mír tvé věno;
anděl zářný nebo nic,
vždy jsi víc!

Fragment.

Sny jdou a hlava má se rozpomíná . . .
Vždy smutná byla, měla šestnáct roků,
jak anděl k modlitbě když ruce spíná,
sen blaženosti zářil v jejím oku.

A tichá byla jako holubice,
jež pijíc vděčně oko k nebi zvedá;
nach časem zbarvil bledé její líce,
jak motýl když na kamelii sedá.

Vlas měla zlatý, oko blankytové,
a ruku bílou, vlhkou, průsvitavou.
Na její skráň se sletovali snové,
co myslila, vše bylo hudbou smavou

Byl večer již, když tichém ve úsměvu
mně pravila: »Můj příteli, jest pozdě!«
Mně bylo při tom jak při ptáka zpěvu,
jenž opozdil se v tmavém, dlouhém hvozdě.

I její smrt mně sladkou bájí byla.
Šla do hrobu, jak ptáče slétá k stromu,
jak Peri v ráj, jak v rodný fontan víla,
jak dítě zbloudilé jde z lesa domů . .

Livorno, 1876.

Bohdanu Jelínkovi.

Bdím na loži — v obrazů tmavém víru
tvé tělo vidím, jak spí v rubáši,
a zástup andělů ku zdroji míru
jak tvoji duši unáší.

Nad jarních květů tíseň vonnou, pestrou
když bílá křídla k letu rozpjali:
»Nám jeho duše zítra bude sestrou!«
šeptaly růže, fijaly.

A když se vznesli nad lem hor a lesů
a pluli nebes jasnou výsostí,
tu hvězdy v sporném zajásaly plesu:
»Která z nás sestru pohostí?« . . .

Bdím na loži, noc konce míti nechce,
jak věčnost dlouhá — kol jak na poušti,
Já cítím, kterak své kořínky lehce
v mé srdce bolest zapouští . . .

Ke dni 19. srpna 1874.

(J. V. Sládkovi.)

Bůh poslal smrt svou k tobě, básníku;
ta v ráj tvé lásky chladnou sáhla rukou,
tu bylo ti, jak náhle slavíku,
když v hnízdo jeho ledné kroupy tlukou.
On usnul tiše v noci májové,
snil o růžích, o hvězdných nebes kráse —
teď zbuzen zírá v blesky nachové,
a v jeho zpěv hlas hromu rozléhá se.

Tvůj krb je zbořen, tvá vlast v okovech,
tvá žena mrtva, tvoje mladost v sklonu,
tvé poesie trůn jest na rovech,
tvé nitro hostí nářky millionů;
ty sáhneš k srdci — tam jen trud a žal,
a sáhneš k struně — ta se divě chvěje,
a sáhneš k skráni — tam horečný pal,
a sáhneš v duši — tam led beznaděje!

Co píseň má jest v moře žalů tvých? —
Ty kdykoliv bil's v poesie skálu,
vždy žití spor i zoufalosti smích
jsi zjemnil čistým zřídlem ideálů;

teď nevíš sám, kde vztyčiti svůj stan,
teď nevíš sám, kam zanésti své boly,
zda prchati máš myšlénkami štván,
či věčně klečet její u mrtvoly . . . .

Zas vidím tě, jak dlíš mi po boku,
tvá hlava svislá a tvůj ret je němý,
však duše plá v tvých očí hluboku,
a ohnivými vzletá perutěmi!
Kol tebe zase moře, nebesa,
kvil vln a větrů — volnosti zpěv starý,
a z dálky v temný hukot pralesa
zní světa hymnus — bouře Niagary . . . .

Teď za sebou jsi spálil každý most,
a pohrdnul jsi útrpností davu,
a v sfingy spár, jež sluje zoufalost,
jsi s usmíváním vložil svoji hlavu!
Ty snad i píseň moji hodíš v prach,
bys žil jen s bolestí svou osamělý —
a pravdu máš — jsme králi v myšlénkách,
a bohy v tom jen, co jsme vytrpěli!

Příteli Fr. Prokešovi

Jdem každý cestou svou a za neznámým cílem.
Za štěstím, květinou, za slávou, za motýlem,
v rozmaru dítěte se každý čile honí;
leč mladost pomine a s duší roztouženou
se v pláči chvějeme, jak květy na jabloni,
když větry mrazivé se v dubnu přes ně ženou.

Pak jdeme v temnotě a darmo rety prosí
o jeden paprslek, o jednu krůpěj rosy.
Ó muky Tartaru jsou věru pravým rájem!
Jen někdy zázrakem, než v pád se sřítí noha,
cos mihne nad námi se nad propasti krajem —
Zda ruka přítele, či snad to stín jest Boha?

Však obé klame jen. — Bůh do mraku se schová,
a přítel, ač by rád, má ruky stisk a slova,
sám pouze tažný pták lká o chléb život celý.
Tak ve svých myšlénkách a snech, neznámý davu,
se zlatem písní svých, jak žil jsi osamělý,
též ve hrob neznámý jsi sklonil hrdou hlavu.

A s klidem stoickým, jenž provázel tě v žití,
jsi kalich vyprázdnil, jejž musí každý píti,
kdo plamen genia má v ňadrech — ne však síly;
on tebe otrávil a zmořen všedním žitím
v hrob neznámý jsi kles', dřív než jsi došel k cíli,
jak druhdy soucitem, tak nyní zhrdáš kvítím.

———

Smutné večery.

I.

Sám v krajinu se dívám zasněženou;
jak bolest v srdce mlha padá k zemi,
jak mraky nebem duší sny se ženou
a teskno, smutno je mi!
Sám v krajinu se dívám zasněženou.

Žár v krbu vzplál — teď zase dohořívá,
a z koutů plaší stíny v divém reji;
teď zase tma, a v moje okno dívá
se celý pustý kraj tím příšerněji.
Tu hřbitovní zeď, tam strom suchý kývá —
žár vzplál a dohořívá . . .

A vítr hvízdnul zasněženým dolem
tak chladně, ostře, až to jelo kostmi . . .
ha! to Smrt jela kolem
a vzpomněla mi, že jsme v světě hostmi,
již touhou žijí, umírají bolem.
A vítr hvízdnul zasněženým dolem.

A černé stíny táhnou od hřbitova,
a jest mi, jakbych ztratil všecky známé,
jak v útěchu bych neměl vzdechu, slova,
ni naděje, co úsměvem nás klame,
a slzou těší znova.

Jak oko strhané když v sloupu stojí,
se měsíc dívá v propast mraků temnou —
Ó anděle mých písní! V žití boji
nechť bol mne schvátí, sbělí kadeř moji,
jen ty, jen ty buď se mnou!

Žár v krbu vzplál a zase dohořívá,
mha padá k zemi, víc a víc se stmívá . . .

II.

Kde jsou ty písně, které zněly,
když přišel mládí, lásky čas?
Hle, na vlasech, jež dřív se tměly,
i na srdcích teď sníh se bělí,
lesk očí i lesk číší zhas'.

Vše mine; pouze hvězdy svítí
vždy lhostejně i nad rovy . . .
A život? Hrst uschlého kvítí,
jen dutý smích, jenž z bezdna zní ti,
jen nic, jež věčnost osloví.

III.

Když v pustých ulicích již zvony znějí,
když v kalužích jak v prasklých zrcadlech
lamp svity matně se a plaše chvějí;

Kdy vlhko tmou na opryskalých zdech
jak stříbro plá a v kapkách dolů splývá,
a ospalými stromy táhne vzdech;

Kdy mlhou mnohé malé okno kývá
pod střechou v mansardě, kde teplo již
a samovar o závod s krbem zpívá;

Jak mnohé srdce nesouc velkou tíž
si zavzdychne: »Nač toto žití celé,
když každý krok jde v nic, jde k hrobu blíž?«

A listí podjesení zkrvavělé
do bláta padá pomalu a dále,
a ulice jsou víc a více ztmělé.

A tak to chodí včera, dnes a stále.

List ze hřbitova.

Osud, jinak zvaný bolestí.
Ed. A. Poe.

I.

Ten starý hřbitov příliš mnoho díval
se v naše okna v čas našeho štěstí.
. . . .
Ó chvíle blaha! Jak vás možno snésti,
byť zdržeti vás mohl slzí příval,
byť modlitba a pláč! — Leč marné snění,
vy zmizíte a zbude — utrpení!
A darmo ptáš se, proč svadly tvé růže,
proč v sadě tvém strom stojí v sněhu nahý,
proč prchne štěstí, než je poznat může
zrak těkavý? Proč prchá vždy tak záhy?
I já je pil a zlatou jeho číši
teď osud rozbil mně o skálu žití,
já divím se, že posud rty mé dýší,
že věřím v Boha a že mohu píti,
co duši hněvem a ret kojí žlučí,
jež zapomnít mě nikdy nenaučí!

Teď v krajinu když hledím zasněženou,
a zřím nad lesy táhnout noční páry,
když vlny žalu do výše se ženou:
tu poznávám, co ztratil jsem, že z všeho
mně zbylv sny jen ráje ztraceného,
bol v duši mé — a venku hřbitov starý!

II.

Ten starý hřbitov . . .
Byly chvíle, leta,
kdy májem kraj a láskou duše zkvetá:
tu, když se obzor v zlaté páře ztrácel,
já zamyšlen se domů z lesů vracel,
a zastavil se vždycky u hřbitova,
a vůní, sněním hlavu opojenou
jsem na jeho klaď zídku pobořenou,
a na rtu verše lásky v kraj se díval,
jejž halila již mlha purpurová,
v níž každý záhyb zlatou hvězdu skrýval.
Ó chvíle blaha! Z houště květů, stromů
mně kynul z dálky štít rodného domu,
a jeho okna ozářená v šeru
tmou kmitala jak hvězdy na jezeru;
a besídka, kde kvetly řady fijal,
kde slunečnice pod svou vlastní tíží
se skláněly, kde révy hustou mříží
se lampa kmitla jako luna plná;
tam rodiny kruh znaveného přijal,
tu duch se chvěl jak na potoku vlna,
když se jí náhle z mlhy luna zjeví,
tu matka, sestry, úsměv, hovor, zpěvy.
My byli šťastni — když se lesy tměly,
šum vln a stromů v jednu hudbu splýval,
my v štěstí svém jsme hřbitov neviděli,
jenž zahalený ve stříbrné mlze
se kvetoucími keři na nás díval. —

Teď vidíme — však dříve přišly slze.

III.

A štěstí přešlo s letem; smutná zima
sníh snesla k zemi perutěma svýma.
Tma na horách, les příšerně mně kynul,
když na stuhlý rov věnec tmavé chvoje
jsem v slzách rukou třesoucí se vinul
na otcův rov — a v něm na štěstí svoje.
. . . .

IV.

Ó hroby! hroby! — Stojím mezi vámi,
váš dědic smutný; svými myšlénkami
se darmo snažím přivésti vás k řeči,
vy mlčíte — a bol můj stále věčí!
Ó hroby! hroby! — Sněhu ve závějích,
po mrtvých ptám se a po žití jejich,
po věčnosti, kde v tmách jejího klína
má modlitba i vzdor můj uhasíná,
po Bohu ptám se, jenž vás rozmnožuje
dnem každým jako na nebi své hvězdy.
Jste lodě duchů, v kterých duše pluje
ku břehům věčnosti v svých sester sjezdy?
Jste propasti, kam život-proud se řítí,
by zanik' v tůni, která »nic« nám sluje?
Jste branou železnou, jež nepohne se,
jíž modlitba ni nářek nezatřese?
Jste pečetě, kterými knihu žití,
když slzí plná jest, Bůh uzavírá,
jichž tajemství nerozluští ni víra?
Jste zrcadla, v nichž lidské nic se zhlíží?

Jste balvany, pod jejichž klesne tíží
i gigant ducha i to smavé děcko?
Jste vlny děsné, které zhltí všecko?
Jste záhony, jichž žatvu věčnost sklízí? . . .
Jde člověk světem jako stín a mizí,
a vy se stále vlníte jak moře,
a perly vaše v lidských očích svítí —
Ó slzy hrobů z oceánu hoře!
ó tuchy! sny! ó zhynutí! ó žití!

V.

Tma. — Smutný večer s mlhou padá k zemi,
strom v pološeru kývá haluzemi.
Ve tmavé jizbě v němém smutku dlíme.
Tma roste víc a v okna vítr bije.
Tu ptá se kdosi: Jak se mrtvým dříme
v té bouři, ve tmách hrobu, ve tmách noci?
Líp zajisté než nám se tady žije;
tam klid a mír — zde zápas bez pomoci.
A přec — jak těžko loučíme se s žitím!
Čím více hrobů nosím v duše hloubi,
tím více trpkou žití cenu cítím,
Mé myšlénky čím víc se s hroby snoubí,
po květech žití ruka má se chvěje,
čím častěj slza rosí moje líce,
tím kouzelněji v ní se život směje,
a tajný hlas mi šepce: Čím víc rovů
a čím víc slz, tím člověkem jsi více!
Tím dražší tobě buď ta cesta krátká,
již od kolébky konáš ke hřbitovu.
Miluj to nebe, kde jich duše bloudí,
miluj tu zemi, kde spí jejich těla,

snad v růži, jež svůj kalich otevřela,
jich bytost skvostnou vůní na tě proudí;
snad láska jejich v duši tvojí vřela,
snad v záři hvězd jich oko kyne tobě,
a v zářné rose hřbitovního kvítí
čteš jejich slova: Jest nám dobře v hrobě!
V svých myšlénkách je duše tvoje pozná. —
Ty ale žij a miluj to své žití,
a hrobu tma ti též nebude hrozná!
. . . .
Jak slz krůpěje řeč ta padá v duši,
já věřím jí, mám vůli žíti znovu,
však odvahu a sílu moji zruší
jen jeden pohled v mlhu — ke hřbitovu!

VI.

Spi! Hrob tvůj velký jest, krov jeho nebe
s hvězd legióny v neobsáhlém kruhu.
Spi! Všemi květy zem pokryje tebe,
stín lesů tobě dá i zeleň luhů!
Spi! I tvůj hřbitov není více malý,
zdi jeho úzké v zraku mém se šíří,
zem celá hřbitov — mlhy háv ji halí,
a jak obrovská křídla netopýří
se černé mraky nad ní pustou valí.
Spi! Hrob tvůj velký jest: co zval jsi matkou,
co bratrem, ženou, přítelem neb synem,
vše schváceno let světa dobou krátkou
spí vedle tebe jedním kryto stínem,
spí na horách, spí v údolích, spí v moři!

Nad všemi hvězdy v kalném svitu hoří,
nad všemi slunce v mrtvém vzduchu visí;
a mrtvých prach se s prachem tvojím mísí,
a vlasatice, jež se v temno řítí,
ta ptá se hvězd, proč pustá je tak země?
Ty hasnou jen a z hlubin hlas dí temně:
»Kolébkou byla, můž' teď hrobem býti.«

V Čisté, na hřbitově 1874.

Útěcha.

Ó vím to, hrob jest bez soucitu;
a vždycky s větší bolestí
vstříc tobě ve tvých slzí kmitu
zas kyne staré neštěstí.

To studna bez dna, taj bez klíče,
jenž nepřiláká útěchu;
a fialky a petrklíče
tam zkvetou jarem k výsměchu.

On ve všem mate jen a šálí.
Však víc než těcha nebeská
ta láska, již jsme mrtvým přáli,
z tmy jeho děsné probleská.

Jarní píseň na hrobech.

Jde tiše jaro mladé,
jde v písni a květu, v lásky snech.
Co zeleni kol všade
i na hrobech!
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

Jak, mrtvý, je ti dole
po víru a bouřích, zápasech?
Teď sedmikrásy v kole
si sedly v mech.
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

Jsi smířen? — V ňadrech země
to trysklo v života pramenech,
a z daleka a jemně
dí každý dech:
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

Po letech s tebou cítím,
co zkusil's v života těžkých dnech;
dí hrob teď halen kvítím
jak na posměch:
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

Co tobě písně ptáků?
  Co vůně a rosa v poupatech?
Co blesky lásky v zraku.
    Smích na ústech?
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

Či přec tvé žití parné,
  ty slzy a trudy a shon a spěch
to vše nebylo marné? —
    Zde zní jen vzdech:
Co mrtvé, spát, co živé, růsti nech!

V Chuchli, na hřbitově 1882.

ZTRACENÉ KROKY.

(1875–1882.)

Svým snum.

Bojím se o vás, moji snové zlatí,
jak nejdražšímu měl bych s bohem dáti,
v hrob svého štěstí hodit hrstku hlíny,
a v sklonu žití začít život jiný.

Bojím se o vás, vy jste květy bílé,
jež mojí lásky vzrostly na mohyle,
dech vůně vaší — to má duše mladá,
a rosa — slza, jež se v oko vkrádá.

Bojím se o vás, plaché holubice,
že nad můj krb se nesletnete více,
že z ruky mé, když půlnoc zemi skryje,
brát nebudete zrnka poesie.

Vy nevíte, jak bojím se té ztráty,
bych měl vám s křídel setříti pel zlatý,
že znaveny z mé duše suchoparu
vy prchly byste k šťastnějšímu jaru.

Kdo vystříbří pak jizbu moji chudou?
Čí úsměvy mne z rána vítat budou?
Kdo ve dny dětství zkolébá mne znova,
když ne váš let a peruť andělova?

Ó zůstaňte již se mnou život celý!
vy s písní skřivánka, vy s medem včely,
vy s lístky růže, vy s pohádkou dětí,
vy s luny svitem i s olivy snětí!

Ať neskloním víc hlavu k srdci ženy,
ať životem jdu k smrti opuštěný,
ať věnců mojich květy bouře sklátí! —
Jen vy zůstaňte, moji snové zlatí!

Poupata.

Poupata země, bujte a pučte
k přírody zdobě ve květů tísni!
Poupata duše, jásejte, zvučte
k oslavě lidstva v plamenné písni!

Poupata duše, poupata země,
vy zdobte myšlénku a vy zas ženu!
Celý svět slaďte na souzvuk jemně,
vždyť na jednom rostete kmenu!

Až doma!

V žní době bloudil jsem kdys v poli,
zřel čilý chvat a práce ruch,
a trpělivé, tiché voly;
kol zpěněných úst chumáč much
jim stále lítal a je trápil.
Leč rolník se svou prací kvapil,
a nechal je a sotva pohnul rtoma:
»Dost sobě ještě odpočinou
až doma!«

A dítě v kytku pestré kvítí
si trhalo, jež rodí mez,
tu koukol, který ohněm svítí,
tu chrpu, v niž kus nebe kles',
a s kytkou spělo k otci, matce;
leč každý děcko odbyl krátce,
je nechal stát a sotva pohnul rtoma:
»Dost ještě s tebou pohrajeme
až doma!«

Já, který v myšlének svých sporu,
jsem v pole vyšel v parných žních,
když slunce shaslo na obzoru
se vracel klidný, smířen, tich.
Co mučí tě, co chtěl bys míti,
vše nech být, v době kdy máš žíti,
dál k práci, nechť bol cuká rtoma,
dost všeho dopřeje ti osud
až doma!

Z cest.

V dnech mládí — hezká tomu řada let.
čínského básníka jsem píseň čet':

Jak v krčmě ležel kdesi vzdálen svých,
a měsíc na podlaze sníh a sníh.

A v jizbě, v které ležel, ani ruch,
jen vedle něho měsíčný ten pruh.

A ticho, ticho, strašné ticho kol,
a srdce básníka jal divý bol. —

Po letech v cizině jsem ležel kdes
na tvrdém loži, v okně dřímal les.

Tu náhle měsíc oknem v jizbu sjel;
na čínskou píseň já se rozpomněl.

Cit samoty mne strašný zatopil,
já hloubku oné písně pochopil.

Zde rovněž v krčmě sám a vzdálen svých.
a měsíc na podlaze sníh a sníh.

A venku, v domě, v jizbě ani ruch,
jen vedle mne spal týž měsíčný pruh.

I myslil jsem v týž vnořen bílý svit,
jak různé duchy jeden pojí cit.

Přes moře, hory, města, pouští lem,
jak chápají se duše na vzájem.

Ba, jistě mrtev čínský básník již.
Co z toho? Mne tu jala stejná tíž.

A stejný žal mi slzou v oku trysk',
a já mu v duchu pevně ruku stisk'.

Metamorphosy.

Na sobě vidím, jak let kruhem
jdu do proměny z proměny,
ať v klidu štěstí, v boji tuhém,
ať něhou, vášně plameny;
já pole jsem a osud pluhem.

Kdos na mne staví a kdos boří,
kdos přidává, kdos ubírá,
sta světů v duši mé se noří,
a rázem sta jich umírá;
jak Proteus jsem na dně v moři.

Kdy bude dovršeno dílo?
Či smrt jest jeho slední ráz?
Či v krystal co se ve mně slilo,
rozptýlí ona, v světy zas
by dále létlo, kvetlo, žilo?

Buď jak buď! Tvoření být látkou,
to úkol vždy je blaživý,
a příroda je vlídnou matkou,
jež vyrovná vše protivy.
To stačí v života pouť krátkou.

Probuzení.

Mdlý podzimního jitra svit
mne přišel k loži probudit.
Po horách mlhy chodí;
tak líně jest jim do chůze,
přes holé stromů haluze
a po keřích se brodí.
A mně se zdálo, že jdou s hor
až na můj hrob jak duchů sbor,
a přes mé srdce chodí.

Sen zmizel; zbylo prázdno jen,
a bílý, dlouhý, nudný den . . .
Po horách mlhy chodí —
Myšlénka tíží olovem,
mé srdce — prázdným hřbitovem,
můj život — prasklou lodí.

Mám lkát pro lásku, pro Vesnu?
Tak rád bych usnul beze snu!
Po horách mlhy chodí.
Čím touhy jim, čím naděje?
Jdou, kam je vítr zavěje. —
Kdo mne však žitím vodí?

Jak lahodný by to byl cit,
se takto v hrobě probudit! —
Po horách mlhy chodí —
Se probudit a zvěděti,
že na můj hrob, než přeletí,
své dešťné slzy hodí,
a usnout, dál víc nevzbuzen,
a cítit přece i v svůj sen,
jak přes mé srdce chodí!

1876.

Sloky.

Mou snící hlavou verše letly
rej divoký, hra náhody,
a zmizely tak jako zkvetly,
jak pad' by kámen do vody.

Však po kamenu zbudou kruhy!
Leč na mne pad' sen příliš tuhý
že nikde po nich stopy znát,
a bolí mne to vzpomínat!

Což píseň! Zmizí jako v sítí
pták postřelený od lovce,
jak z krbu vůně jalovce . . .
Však ale žití, žití!

1878.

Podzimní motiv.

Mha padá, žluté listí za ní,
a skalám do vrásčitých skrání
cos lehlo jako jinovatka —
Svět k písni smutná látka.

Zem rozoraná, vlhká, šedá,
sen ztracené své Vesny hledá,
a vichr jen se po ní stáčí
a podobá se k pláči.

Mha padá, žluté listí za ní . . .
Blah v srdci, kdo si štěstí chrání,
přes žluté listí, svadlé kvítí
mír ve své duši cítí.

Mír, který jako hudba dýchá,
vše leskem, jasem zastře ztícha,
pak tato životem pouť krátká
je k písni krásná látka.

Tucha minulosti.

Ó jistě starou naší zemí tíhne
tlum sladkých snů, že v mladé jaro jihne
ten krunýř nudy, jímž ji spjaly věky;
kdy znovu procítí ty plesy všecky,
jichž byla svědkem, dokavad duch řecký
lil blahý život v stromy, skály, řeky.

Tu břečtan zvyklý kol thyrsu se pnouti
zas hledá stvol a labuť na své pouti
se rozepěje tuchou minulosti,
zem cítí se být slokou v epopeji
celého kosmu; ba jí v ňadru chvějí
se starých titanů všech tlící kosti.

Tu dosti vůně má i síly, mízy
a paprsků kmen postříbřiti břízy,
zas růží dost kol rakví i kol číší;
leč sílu tu má pouze z upomínky
dob antických — tak pohled na lupínky
kdes v knize svadlé, které vůní dýší,

Nás činí mladými a dětmi zase.
Tak celý život v sluncích, lidech, řase
jest odleskem jen dávné minulosti.
Ó plese života, jenž prcháš plaše,
zda v hloubi země, jak titanů naše
se rozkoší kdys zachvějí též kosti?

Píseň.

Jak druhdy pod stromy těmi
zněl dívčí, veselý smích,
teď šustí na zvlhlé zemi
pár listů sežloutlých!
Kde ples byl, — co teď je smutku!
Sám v srdci cítím to v skutku,
že brzy přijde po svadlých listech ledový sníh.

Než projdem zimou tou dlouhou,
snad ňadra, jichž zněl tu smích,
se rozvlní milosti touhou
slz, mořem plamenných;
ale též ulehnou mnohá
v chladnou zem, poupata Boha,
a na ně spadne po svadlých listech ledový sníh.

Symbol.

Kdes v staré galerii malbou ke zdi
stál obraz, jistě dlouho, v pavučinu
rám jeho zahalen — stál hodně v stínu.
Z těch touristů, co v létě světem jezdí,
si jeho nikdo nevšim', každý v kvapu
síň proběhnul, po slavných mistrech těkal,
houf esthetických šel kol darmošlapů,
a obraz čekal, čekal.

Až jednou přišel kdos, zda hoch či děvče,
to jedno, — obraz nazved', plakal nad ním,
pak opřel zas jej malbou k dveřím zadním
a odešel. Ó malíři, ó pěvče,
snad sto let bude stát, snad zcela setlí,
než vypláče se nad ním duše dětská!
Však v chvilce oné, věř, byl paprsk světlý,
a nesmrtelnost všecka!

Co jsem v bouři zpíval.

Pěst ukázal mi osud,
ve tváři škleb.
»Pojď o vše se mnou v zápas,
o laur i chléb!

Znáš o Sisyfu báji?
Jsem balvanem!
Rozšlápnu vůli tvoji,
jsi titanem?«

— Pse lačný, děl jsem jemu,
dost zbraní mám,
bych vždy se mohl smáti
tvým lžím a tmám!

Svou divokou mám píseň,
květ v poupěti,
bij hromem v staré duby —
pták odletí!

Chceš pozlátkem mne lákat
v svůj děsný vír?
Mám věrné srdce dívčí,
tam klid a mír.

A slzu zříš v mém oku,
pot na skráni? —
Bych ztratil vše, mám pro tě
své zhrdání!

1877.

Hic sunt leones.

Na starých mapách v rohu psáno bývá,
kde kraje neznámé, kde prázdno zívá,
»Zde lvové bydlí«. Často v těžkém snění
před naivností dávných pokolení
jsem stával. Časem básník všecko chápá.
Zda není srdce lidské jak ta mapa,
i v něm jsou kouty neznámé a cizí,
kam láska nevnikne, kde soucit mizí,
a jistě lvi tam jako v poušti bydlí.
Směs divých potvor: Závist bije křídly
jak harpye, vztek zuří, tygr lačný,
a záští, vlk, vše kryto dumy mračny,
tam ceni ostré, krví rudé dásně.
Kout děsný jako z Danteovy básně
kruh nejhlubší, kde tma a děs a ledy.
Jak mnohý badatel již bděním bledý
na místo s nápisem tím zřel kdys v bázni
Já chvěju se, kdy v hloubi srdce zazní
řev strašlivý! — Však ticho, posud spějí,
jas v oku plá a úsměv v obličeji,
a duše jako děcko ve snu dýchá.

Snad usnou docela. — Jen zticha, zticha!

Causerie jarní.

Když v jara úsměvu vše plesá,
kdy vyjde na slunce i kmet,
a stará hruška vedle lesa
jest jeden bílý, vonný květ,

Kdy stromořadí nedohledné,
kam v snivý chládek láká šer,
včel, motýlů jest plno ve dne
a milujících na večer,

Kdy vážka čeří povrch zřídel
se mihnouc jako žhavý bod,
a třpytné drahokamy křídel
v křišťálu jasných zhlíží vod,

Kdy skřivan písní zvonky hází
po modrých nebes parketách,
a z večera skrz husté mlází
jak zlato hoří silnic prach,

Kdy všecko jásá, kdy svět celý
jest píseň, úsměv, kouzlo, ples,
kdy v těžký brokát zlatem skvělý
i nejchudší se šatí mez:

Ty, jenž se zoveš duchů králem,
vstaň z těžkých dum svých, básníku,
a nebuď směšný se svým žalem
ni vrabci ani slavíku!

Co problémy, jež trápí ducha?
Zná jeden zákon pouze svět,
viz tuto snět, jak byla suchá
a dnes jak plane, jeden květ!

To morálka jest všehomíra,
jak přišlo to, kdo by se ptal?
Z řek vlna modrým okem zírá
a v slunci hraje nad opál.

K těm divům na zemi i v nebi,
nad nimiž stojíš chladný host,
jest pouze lásky zapotřebí,
té v přírodě je podnes dost.

Té dost má stará jabloň ještě,
když v sladké chvíli mlčení
svých vonných květů střásá deště
na dívčích ňader vlnění!

Té dosti má kmen břízy bílý,
když, smutný soucit k životu,
se v šumné dumě k hrobu chýlí
a spáči praví: Jaro tu!

Tou všecko jest a nekonečné
jsou její božské poklady,

tož pošli k čertu málo vděčné
své problémy a záhady!

A zpívej pouze, miluj k tomu,
a mysli, tvým že celý svět,
choď polemi a v šero stromů
se dívej dýmem cigaret!

Kruh myšlének, jenž tebe spínal,
svou písní rozbij, v lesy běž,
v tom velký dost jsi original,
když sobě stačit dovedeš!

To ovšem není rada stará —
Co nového však v přírodě?
Jest stejný květ na stromech z jara,
jsou stejné svity na vodě;

Ty za každou chceš býti cenu,
v své písni nový, jediný?
Pij víno jen a líbej ženu,
v tom moudrosti vše hlubiny!

Máš pravdu též, to nové není,
to Horac děl, to Hafiz pěl,
i Anakreon v lásky snění,
jenž v samých růžích sšedivěl,

I Šalamon — Ach, píseň lásky
se jednou v žití podaří,
proč nemlčel, když přišly vrásky
a pedantem byl ve stáří?

Než za svůj pot si koupit nudu,
tož raděj lehnu do trávy,
a klidně dívati se budu,
jak staví hnízda pěnkavy.

A klassické a romantické
rád nechám času k přemletí,
to věda, co v mé písni lidské,
že lehce proud snad přeletí.

Má píseň buď jen písní ptáka,
a nadšení mé náhoda,
já půjdu tam, kde v chladu láká
mne smavá v houští jahoda.

A nechám svět a nechám všecko,
ať vírem dál se otáčí!
Zřít na vše prostě jako děcko,
být člověkem — to dostačí!

1881.

Longfellow.

Mír! jeho píseň volá každým echem.
Mír smrt mu psala v čelo chladným dechem.

Mír nesl v srdci, každému jej dával,
mír v bouře ruch i všedních trudů nával.

Mír! — Co teď zbude bouřlivému světu?
Vzdech v ňadrech všech a kletba na všech retu.

Jen hvězdy ještě mírem s nebe svítí,
však vysoko ty pro naše jsou žití.

Zda jeho slovo teď se skutkem stane,
když místo z písní s hvězd k nám dolů skane?

Prosba k jaru.

Na každou ránu země
květ jeden kladeš jemně,
ó vesno zářivá,
za větrů ston a lkání
po lese, v luhu, v stráni
co písní zaznívá!

Co dáš však srdcím, která
se halí v mračna šerá,
v nichž děs a pochyb rej?
V teplého slunce zlatu
ta cítí víc svou ztrátu
a svoji beznaděj.

Ó usměj se v jich dumy!
Ať bor jim těchou šumí!
Tvé květy všecky sem
pod znavenou jich nohu!
A vůní střemchy, hlohu
jim tíseň z duše vem!

Ať jednou, aspoň jednou
zrak jasný v azur zvednou,
v svém smutném bezcestí!
ať dýší bez únavy,
a zvědí, soucit pravý
že blaží nad štěstí!

Z jara.

Co květnicí teď každá mez,
co netřesk nosí skalný tes,
na ňadrech ženy modrý bez;

Co kaštan bílý, červený
rozsvítil svoje plameny,
včel bzučným rojem prochvěný;

V zeleni jemné mladých bříz,
kde prší diamanty hmyz,
kout západu plá nad tyrkyz:

Vychází básník v les i pláň
a nechá padat na svou skráň
květ hlohu, jímž se směje stráň.

Rej dětí vidí v hlučných hrách,
i milující, zlatý prach
kde hoří, bloudit v lesních tmách.

Co mladistvým jen chvěje snem,
co bouří ňadry, chvěje rtem,
čist, procítí vše v srdci svém.

Soše Narcissa.

Jak světlý stín v mé sny a dumy
se díváš tiše,
ať prázdna zeje, či ať v okraj šumí
mých zpěvů číše.

Prst pozdvižený napjat v dáli
a hlava v sklonu,
jak čekal bys, zrak upřen mezi skály,
na záchvěv tónů,

Na fletny pláč, jež mluví k echu,
šum snivý hvozdů,
na lehké, dívčí kroky v pružném mechu,
na píseň drozdů,

Na jelena řev v podjeseni,
na lovců ryky,
na nejsladší zvuk v světě, políbení
na dívčí rtíky!

A místo všeho, co sníš sladce,
jak v lesů tiši
jen verše slyšíš, v tísni dne a práce
jež na chvat píši,

Jež předčítám si, hudby trochu
bych zamk' si v duši —
cos božského v nich přec, můj pěkný hochu,
tvůj úsměv tuší!

Prosba.

Ó přírodo, jak často jsem
nad tebou bdíval spící
jak hoch, jenž spitý lásky snem
se sklání s tichým polibkem
nad dívku dřímající.

Jak v její tvář se dívá rád,
rty líbá, čelo, vlasy,
tak ve tvůj klín já hlavu klaď
a hýřil v kouzlu tvojich vnad
a zbožňoval tvé krásy!

A jak cítí ten šťastný druh
na srdci srdce bíti,
tak v labyrinthu snů a tuch
se s duší tvou můj snoubil duch
a tušil věčné žití!

Pták v hnízdě, rosa v lupenech,
čím o břeh vlna bije,
čím třtina stená, trne mech,
i borů šum i mraků spěch
v mé písni všecko žije!

Zda stejnou službu, stejný čin
též od tebe smím žádat,
až budu z těla zřícenin
svou duši, tvého stínu stín,
v tvé věčné ruce skládat?

Tu kouzlem starých vzpomínek
mé horké ochlaď čelo
pusť v temna jeho paprslek,
by lávou velkých myšlének
i v posled překypělo!

A pro pohřební pochodeň
k svých blesků sáhni zdroji!
Mé myšlénky do víru žeň,
bych směle sáhl v prohlubeň
pro perlu — píseň svoji!

Skráň moji vánkem zulíbej
i chladem lesních stínů,
mou duši zahal v mlhy rej!
Svůj v blescích odhal obličej,
ať s tebou na vždy splynu!

Tak najít v sobě Boha část
— ó sladké umírání! —
hned parou letět v hvězdnou vlast,
a krůpějí hned ve propast,
jen to je z mrtvých vstání!

Tak etherem plout bez meze,
žít v ohni, vlně, kvítí,
být článkem v stálém řetěze,
toť víc než triumf vítěze,
toť nesmrtelné žití!

187 . . .

Za hvězdných nocí.

Za hvězdných nocí my jsme sedávali,
já s bábou svojí na dvoře blíž studny;
za námi akacie zachvívaly
se větrem, v snětích paprslek hvězd bludný.

Pod námi chaty vesnické již spaly,
jen spousta střech se neurčitě tměla,
psi štěkali jen chvílemi a v dáli.
Noc tichým krokem ku půlnoci spěla.

Již nevím, co tu znělo z úst mé báby,
zda minulosti vzpomínky, zda tuchy
do budoucna? Svit vzpomínky je slabý,
a beztoho by kles' v svět bájím hluchý.

Já pouze vím, že tenkrát jsem cos cítil,
to bylo velké, svaté; tajuplný
bol třásl mnou, jakby se náhle řítil
strop nebes a mne stopil v světla vlny.

Já šatu báby chyt' se; strach můj dětský
mi nedal prohlédnouti k hvězdné záři,
mně zdálo se, že nebes hvězdy všecky
jak horké slzy hrají na mé tváři.

Ó slzy nebes, co krok žitím chabý
provázel svit váš dojemný a bludný,
na velký myslím dvůr a na rov báby,
a na večery blíž té staré studny . . .

1882.

---

*

Píseň.

Co květů do vody napadá,
než celý odkvete strom!
Co vzpomínek se nastřádá
ve dlouhém životě tom!
Vzpomínky, květy
ve propast sety,
celičké světy
zřím ve vás rozbitých, vychladlých hvězd!

Když květy upadnou, zůstane
na větvi zrající plod,
leč vzpomínku vítr když odvane,
zůstane — smutku jen hlod.
Květ jarem z novu
povstane z rovu;
slze však, slovu
nelze již zkřísit, co ztraceno jest!

A květy, vzpomínky v děsnou hloub
vše padá rychlej než blesk,
za květy měsíc tká stříbrný sloup,
za žitím — sotva zní stesk!
Vzpomínky, květy
v nic věčné sety,
celičké světy
zřím ve vás rozbitých, vychladlých hvězd!

Allegorie.

Ač měl Abdul Hàtem nejkrásnější harem,
zmíral v duši svojí mystickým přec žárem.

V myšlenkách a dumách hmotou pohrdaje
proroka si kouzlil ve snu čárné ráje.

Někdy jenom skloněn nad čibuku vůní
seděl u fontanu, v haremu jenž trůní!

Dýmem rád se díval na žen svojich reje,
tvar jich údů stíhal, ovál obličeje.

Ve kastanět zvuku jak se v tanci točí,
a s úsměvem přivřel znavené své oči.

A v své dumy věští potopen a vnořen
snil, jak v písku pouště zasypaný kořen.

Bez objetí ženy žil a mřel svým žárem
opojen a nadšen pouze krásy tvarem.

Básníku, jenž volně dýcháš v slunci zlatém,
nedej zpít se formou jako Abdul Hàtem!

S myslí stejně vřelou obejmi též hmotu,
chceš-li krásu formy přivést ku životu.

Nelekej se více prachu skutečnosti,
moře, které bahno, také perly hostí.

Forma vínek, v němž se drahokamy skvějí,
myšlénce však svítí božství v obličeji.

Hovor s duší.

Má duše, hádej, čím jsi byla,
než přišlas v tělo moje,
jeť věčná ve přírodě síla,
jsou věčné žití zdroje!

Snad slzičky květ na vyprahlé stráni,
jenž otevírá kalich v době ranní
a světlo hledal, avšak příliš záhy
své rosné zbaven vláhy
se unavený schoulil v umírání?

Máš pravdu, duše, tak,
vždyť posud snivý zrak
teď ještě za světlem se hrouží,
a po něm umírá a po něm touží.

Snad orel s křídlem vzpjatým, jenž let' výše,
a směle ze slunce chtěl píti číše,
a hledal světlo, avšak příliš záhy
šíp lovce na skal nahý
sráz mrštil jej, v trest děsný jeho pýše.

Máš pravdu, věřím již,
neb rány této tíž
já posud někdy cítím,
mně zdá se, že se stále někam řítím.

Snad bludné hvězdy světlý vloček malý,
v tvář země jenž se díval mezi skály,
leč stržen vírem druhých částek záhy,
své musil zapřít snahy,
chtít býti zemi blíž, host její stálý.

Teď k cíli jsi se přiblížila,
jak přišlas v tělo moje,
jeť v tobě starých bolů síla,
je nesmrtelnost tvoje!

Noc.

Noc přede mnou jak sfinga leží němá,
ze stínů závoj stkaný má kol čela.
k mým otázkám všem odpovědi nemá,
v své tajemství je pohroužena celá.

Na břehu věčnosti tak leží tiše,
a básníkům a myslitelům dává
své hádanky od pravěku a z číše
jí opojení tryskat neustává.

Vše tajem na ní: Hvězdné oné runy,
jež nekonečnem se jak slzy lesknou,
a hromů choraly a vichrů struny,
vln úpění i s lesů písní tesknou.

Vše tajem na ní: Všecka políbení,
jež chvějí se na čelech millionů,
vše žití zárodky, vše věští snění,
směs lkání, plesů, výkřiků a tonů!

Vše tajem na ní: Ona sama tmavá
své slzy, rosu v perlách pouští na zem —
V tom Oedipus, den mladý, z mlhy vstává
a rozluští vše její taje rázem.

To dávno již . . .

To dávno již, večerní šero tklivé,
svit západu a lesa ticho snivé
co dovedly mou duši k písni lákat,
vzplát nadšením a ve modlitbě plakat.

Co tenkrát chtěl jsem, dnes to nevím více.
Co mohl jsem jen žádat od měsíce,
co od přírody? Dnes těm citům cizí
zřím oblaka, jak táhnou, jdou a mizí.

Ó mládí sny! Ó touhy neurčité!
Snad přece vámi božství ve vás skryté
k nám hovoří jen jedenkráte v žití!
Proč nemůžem či nechcem pochopiti?

Vždyť ještě nyní, po letech, když mihne
se kolem hlavy let váš, oko jihne,
ta vaše zvěst nebyla klamem přece.
Cos v duši chví se jako kruhy v řece . . .

Zimní jízda.

Smrkovým houštím, březovým hájem,
strniště středem, lučiny krajem,
s větry jsme v závod vesele jeli,
červánky nebem se rděly!

Do lesa nazpět cesta se vine —
bezlistou větví mnohý strom kyne,
bezlistou větví větrů svár zmítá,
poslední listí s ní lítá.

V korunách holých mají ty stromy
divoké nářky, stlumené hromy,
výkřiky Sibyll, sirých vdov stony,
zní to jak rozpuklé zvony!

Není to něha májových plesů,
motýlů honba po zkvětlém vřesu,
lípy květ vonný v milenců vlasy,
není zpěv mladosti, krásy!

Hymna to živlů, nářek to duchů,
zápasy duše v posledním ruchu,
přírody vzdor to, jež nezná zhynu,
nesnese smrt na svém klínu.

Zní to tak divě, mohutně, snivě,
v bezlistých stromech na žluté nivě,
sáhne to děsem v zlekanou duši,
    která v tom božství hlas tuší!

Smrkovým houštím, březovým hájem,
strniště středem, lučiny krajem,
s větry jsme o závod vesele jeli,
    červánky nebem se rděly.

Já musil myslit na ony kmety,
již nosí v duších myšlének světy,
v písních již mají stlumené hromy
    jako ty bezlisté stromy.

Na ony věštce, velduchy v stáří
v jejichž se písni světa vír sváří,
v struny jichž vzpjaté přes nebes kraje
    neznámý boží dech hraje.

Žití máj přešel. lásky den, krásy,
vážnější zpěv jim pějí teď časy,
do tmy zří vážně sníh na vrkočích
    a tuchu věčnosti v očích!

Hymna.

Jak příroda jest dobrá!
Vše můžeš od ní chtíti:
dá víno tobě píti,
dá květy na tvou skráň,
dá vše, bys vyrost' v obra,
jenž širé její kraje
svým duchem objímaje
jen k žehnání a blahu
svou otevírá dláň.

A jestli někdy hněvem
v svém nitru lávou vzkypí,
a vzteku svého šípy
jak slepá metá kol:
těch nocí, ptačím zpěvem
jež prochvěny a vůní,
je víc než těch, v nichž duní
zlá bouř, a proto ctíti
má člověk její bol.

Ó nechtěj býti více
než krůpěj v prsu matky,
než částí věčné látky,
než měsíc, lesů host,
než zákmit blýskavice,

než hloh je májem zkvětlý,
než slídy lístek světlý,
než hvězdný paprsk snivý,
jenž zbloudil v tmavý hvozd!

Měj na tom dost, že všecko
to víš a můžeš cítit,
a lačným uchem chytit
ves tvorčí shon a ruch;
zřít na vše jako děcko,
jak hmoty ve přerodu
se nelad mění v shodu,
jak stále v novou masku
se halí život — Bůh.

VZPOMÍNKY Z CEST.

(1876–1882.)

Zapomnění.

Své zlato vše jak vyliti by chtělo
na dnešní den, tak jižní slunce plálo,
po kmenech jilmů vlněním si hrálo,
na čele hor se růží šperkem rdělo.

Na révy listy psalo prstem žhavým,
že letos bude velká hojnost vína,
v dál, Apenin kde věnec obzor spíná,
déšť jisker tkalo v čela stráním tmavým.

A v jasu toho dne na chudé káře
se tměla dětská černá rakev malá,
a matka, Nioba, bez hnutí stála,
muž nepokojně odvracoval tváře

Snad byl by rád se vrátil do svých polí
neb do krčmy. — Kněz nešel. — Chvíle dlouhá!
A slzy matky jako perel prouha
se leskly v slunci. Velcí bílí voli

Se oháněli před much lačnou zběří.
Kněz nešel, sedlák klel a slunce žehlo;
na starou hráz pár ještěrek se sběhlo
a cikad křik zněl neúprosný v keři. —

Kraj znal jsem dobře. Téhož roku zpátky
mne tudy vedla cesta. Večer snivý
tkal drahokamy v kukuřice hřívy,
s hor občas vánek zaletl sem sladký.

Byl onen čas, kdy splnilo se cele,
co slunce psalo kdys na listí révy,
a údolím se rozlehaly zpěvy,
smích v ústech všech a jas na každém čele.

A s hudbou ve průvodu do vesnice
šli z vinic; v středu jich se žena smála,
jež na jaře své dítě pochovala,
jak broskev kvetly růžové jí líce.

A soudruh po mém boku již mi šepce:
Tak utiší se každá bolest časem;
než kukuřice plným kývne klasem,
zas bude míti děcko na kolébce.

A já jsem pravil sepna ruce obě:
Ó zapomnění, budiž požehnáno!
O duše opium, ó srdce mano,
ó květe, jehož kořen klíčí v hrobě!

Ký neznámý bůh vida naše stesky
tě poslal v svět? Tys víc než radost sama!
Ty pouze v desky rakve, život, drama,
jež zbijí nám, své vlíváš hvězdné blesky!

Jen tebou žijem! Ku novému žití
v nás kypříš bolem udupanou půdu.

ty plašíš ztrátu, hořkost, výtky, nudu;
květ asfodelu na čele ti svítí!

Ty tkneš se srdcí a zas nově tlukou,
otvíráš růže, v nichž jsme popel zřeli.
Buď požehnáno, ty jsi život celý,
ó skloň se na má víčka měkkou rukou;

Buď stále se mnou, ať ten žití kalich
mne neotráví sladkostí ni žlučí,
tvé matce, věčnosti, než do náručí
skráň složím na dno moře proměn stálých!

Marano 187 . .

Vzpomínka z jihu.

Po letech mysl má se často vrací
v ty jižní večery tak dlouhé, vonné,
jak ryba k řeky dnu, tak v nich se ztrácí,
a v upomínkách tone.

Ze salónu proniká lamp kmit slabý
na terasu, kde jasmínových květů
je rozseto; svit můry noční vábí
a šero na terase rety k retu.

Sta světlušek se noří z vlhké trávy
a kmitá kolem, skoro řek' bys, kdosi
strh' vínek hvězdný kněžně noci s hlavy,
a skryl jej do rákosí.

Zvuk piana a zpěv a hlučné smíchy
a rukou tlesk, šum dumný z hloubi řeky;
u stromu abbé na rtu nápěv tichý,
prohlíží fíky, který byl by měkký.

A cítím, kterak z hluboka noc dýše;
jsem jako Harald ve náručí víly,
chci život — piju poklid z její číše,
jsem rád, že nemám síly,

A sotva v snění chápu kouzlo divné,
jímž příroda mne proti vůli zchvátí,
jak dítě tam jdu, kam jen ona kývne,
jí k vůli musím lidi milovati.

Mizící loď.

Já vídal často na pobřeží moře,
když spalo pod závojem těžké páry,
jak v zamlžené dálce na obzoře
se objevily lodě tmavé tvary.

Vod nekonečná pláně oněměla,
i vzduch kol tichý bez hnutí a ruchu;
loď v obrysech se nad vodami chvěla
jak fantom, jako sen, jak koráb duchů.

Teď zdálo se, již, již se přibližuje,
já plachet lemy zřel i stožár dlouhý,
však v tom se koráb obrací, zpět pluje
a čím dál mizí, tím víc v srdci touhy.

Jak obraz vdechnutý na mlhy clonu
a jako fantom, sen a koráb duchů
se míhal, chvěl a tratil v nebesklonu,
a rozplýval se v hustém, kalném vzduchu.

Ó štěstí, ty jsi rovno této lodi;
jak často jevíš se nám v mhavé dáli! . . .
Co k břehům našich tužeb tebe vodí,
bys prchlo zas, jak jsme tě uhlídali?

Jak přelud na poušti tvůj zjev nás klame,
cos jako zář se mihne nad vodami,
ve slzích našich paprsk tvůj se láme,
loď mizí v tmách — a my jsme opět sami.

LIVORNO, NA BŘEHU MOŘE 1875.

Říjen na moři. Večer.

Svit žlutavý se rozlil po obzoru
a každá vlna zdála se růst v horu;
já zřel, jak sady pomalu se prázdní,
i hudebníci odešli již z lázní
a pusto kol, jen vítr zalkal časem
na vlnách v dálce táhlým, ostrým hlasem:
teď jakby někdo k vraždě nůž si brousil,
teď jakby po tmě obět svou již rdousil.
A město bylo dál a moře bližší
a mraky nad ním tmavší vždy a nižší;
před tváří nebes já jsem pouze zůstal
a díval se, stín noci kterak vzrůstal,
a moře, idyllou v dne osvětlení
jež smálo se, jak na drama se mění,
a cítil jsem, to jeho život nový.
A přede mnou se zvedly všecky rovy,
jež ono tají v bezedném svém lůně,
a já jsem cítil, čím ta vlna stůně,
jak den jest pouze smavou maskou moře,
jak moři zbude noc a duši hoře.

Livorno, na břehu moře 1875.

Labuť.

Jak starou plachtu rybařského člunu
svit jitra zbarví čaruplnou září,
že zaskvěje se bílá, jarem skvoucí,
jak zářné křídlo báječného ptáka:
tak oblévá též truchlivý můj život
sny, nadšením a poesie jasem
sám otec světla!

Noc usnula již kdesi na dně moře,
a hvězdy dávno zhasly v tmavých stínech,
jak světlošky, jež v černé vlasy dívčí
svál večer prodchnut oranžovou vůní.
Kraj spal a obzor hořel tuchou jitra,
a mezi vodami a mezi nebem
cos vznášelo se jako tichá hudba
a táhlo nad vlnami. Náhle z břehu
z tmy rákosí pták velký vzlétl k nebi,
nad sníh bělejší plála jeho peruť,
nad struny harfy zvonila mu peruť,
když rozepjav ji v azur nekonečný
se vznášel výš a výše, teď už malý
jak mořská vlaštovice, stále menší
jak bílá růže, menší, vloček sněhu
již rozplýval se v nekonečnu nebes.

Jen mezi vodami a mezi nebem
zněl tichý, sladký, bájný, čaruplný
tón rajských jeho křídel dál a stále
Let nad vodami, pravil k vlnám: Spěte!
let k rákosí a pravil k zemi: Vzbuď se!
let nad mou skráň, děl k hrudi mojí: Zaplaň!

Kam letěl ptát ten? Zdaž to labuť byla,
jež střásajíc noc tmavou s bílých křídel,
se vznesla v azur pozdraviti slunce?
Či duše matky země, staré země
se vzpjala v těle ptáka, aby výše,
kde světla odvěké se prýští zdroje,
dech života zas vssála v svoje žíly,
by v tichém šeru jitra zahleděla
se dolů v chvíli sladké, tklivé něhy
na zlaté klasy a na šumné stromy,
na ocean, jenž stříbrnou svou paží
je věky věren objímá a hlídá?
Či vlastní srdce moje vzlétlo k nebi
a zatoužilo po své první vlasti
a ptákem vzlétlo, by jak růže bílá
na ňadra Boha kleslo, v zlatý oblak
jenž zahalený dřímá ukolebán
svých světů nekonečnou harmonií,
a vzpomnělo mu tichou svojí vůní,
že posud v hloubi prostoru se vznáší
dceř jeho nejdražší, již v lásce stvořil
a zapomenul, stará, svatá země?

Já hleděl posud vzhůru, kde se ztratil
ten báječný pták, zvučný herold jitra,

mé oko, dříve zakaleno smutkem,
teď plálo blahem, ret, jenž kletbou chvěl se,
po smutné noci jásal teď a žehnal.

Čím jest mi život? Což jej neoblévá
víc nežli samu první zoři jitra
sny, nadšením a jasem poesie
sám Otec světla?

— —— —

Večer v Paříži.

Ve vzduchu šedém jaká parná tíha!
Jen západ hoří sporým listím stromu
a hází jiskry v řeku; v oknech domů
jak v mroucích očích slední žeh se míhá.

A v hloubi stero svítilen se stíhá
jak bludiček, jak hukot dálných hromů
zní vozy, jako spousty skalných lomů,
jak sloupy v šer se Trocadero zdvíhá.

Zhas' červánek; vše jako popel šedé.
Jak přelud oblouky všech mostů mizí. —
A přece život hřmí tam varem lávy.

Kam cesta kroky tisíců těch vede?
Duch žasem chví se v tomto víru cizí,
a též se halí v šer ten popelavý.

Notre-Dame a la Morgue.

Dóm ohromný až mezi hvězdy tryská,
v něm umění i víry divy září —
dál za ním střecha posupná a nízká,
tam samovrazi leží s bledou tváří.

Dvě zrcadla to, v obou člověk celý,
jak trpěl, strádal, vznášel se a klesal,
ten, jenž tu leží nah a zkrvavělý,
i ten, jenž epopej tam v kámen tesal.

Jdu okolo. — Kol život vře a duní
i myslím, Bůh, jenž mluvil v žhavém stromě,
a jenž tak blízko v pyšném chrámu trůní,
víc na práci by měl v tom nízkém domě.

Skizza z předměstí.

Jest večer, nebe plno pestrých tonů,
bouř přehnala se právě. Od Meudonu
na šedém mraku zářná duha plane,
déšť s listů kolem diamanty kane,
u Seiny ruch a pokřik rozléhá se;
a nad přístavem strmé na terase
shon studentů a griset — vzduch je sladký,
zní hudba, z láhví vesele zní zátky;
však měšťáky — ty nehne večer krásný,
ni duhy dvojí světlý oblouk jasný,
ni lesů zeleň — na terase sedí
a do talířů funí, ryby jedí.

Kopistům v Louvru.

Tak bývá to: Na nejkrásnější fíky
tlum lačných vos vždy letí,
na obrech zřím se pásti trpaslíky,
kol klenotů — co smetí!

Tu blázen ve své práci šedivělý
dře denně Rafaela,
a jeho obraz falešný je celý,
jak jeho duše celá.

Tam stará panna, sotva kost a kůže.
se pachtí dvacet roků,
těl nahých stihnout lilie a růže
i oval plných boků;

A vše jest falešné a nemotorné,
ty tóny vzduchu chladné,
ten štětec, dřívko, barvy ty jsou vzdorné,
a ve všem — srdce žádné!

Tak lopotí se denně ubožáci,
až zázrakem přec hloupý
a fádní Angličan jich bídnou prací
se zmásti dá — a koupí.

Vše zaplaví tu, drou vše bez rozdílu,
Madonny, stromy, koně,
co nejtěžší, to vyberou si k dílu,
jak Louvre byl by pro ně.

Viz vlasatého tam se klátit hlupce,
jak na vejcích tu dámu —
Kéž lze jak Kristus lichváře a kupce
tu spřež vymrskat z chrámu.

———

Idylla z Luxembourgu.

ANT. CHITTUSSIMU.

Jak náhle zaklet byl bys v pohádku;
tam dlažba v žáru — zde sníš ve chládku,
zde ticho, rosa,
svit slunce klenbou stromu nekmitne.
sem sotva plaché ptáče zalítne
pro zrnko prosa.

Jdeš alejí, kde cesta zahýbá,
platanů starých šer se kolíbá,
tam fontan zpívá;
ve skále, starých snětí ve stínu
hoch krásnou nymfu drží ve klínu,
jí v zrak se dívá.

Na skále, jež ční tesy strmými,
faun zuřivý se tyčí nad nimi,
tvář v zlobné křeči,
kyj z ruky pad' mu — zří je v náruči.
Dech větru časem v stromech zahučí,
a klid tím větší.

Hoch nymfu v loktech svírá v rozkoši,
zdroj hojný proudí se zpod sousoší,
po stupních níže,

tu chycen v basin nebe obráží,
tam s šumem spěje, aniž překáží
mu houštin mříže.

Svit slunce zlato hází do vody,
a v tichu plném snivé lahody
ruch ulic zmírá,
teď přišel kdosi — s platanu sem slet',
neohnul snět a nevyrušil květ,
kol moudře zírá,

Zda jasné nebe či zda pod mrakem.
Však slunce pálí — rychle zobákem
si čechrá peří,
pak rázem v basin, v chladné koupeli
se šplíchá, stříká kol a popelí,
a vodu čeří.

Jak blaze mu a sladce — do světa
zří jako mudrc — slyš, teď štěbetá,
své druhy volá.
A s větví, soch a štítů vrabců rej
slet' náhle — celá vrabčí epopej
pláň čeří v kola.

A křiku, ryku, smíchu, štěbotu.
Ó plese mládí, lásko k životu,
váš symbol — ptáci;
teď náhle vzletli — kdosi kráčí blíž,
jak uťal by jich povyk — němá tíš,
v ní krok se ztrácí.

Leč šťastný vrabčák zůstal ve vlnách,
jsa sluncem stopen křídel svojich prach
tam klidně smáčí,
ví dobře, v zahradu tu zakletou,
sem přijde sotva student s grisetou,
to v klid mu stačí.

Ti raděj sobě vyhledají skrýš,
neb drobtů pár mu ještě hodí spíš.
Ó kouzlo lásky!
Ta radost v děsné, vírné Paříži,
zřít basin, v který nebe nahlíží,
ples ptačí chásky.

Pod svítilnou Diogena v St. Cloud.

Vzpomínám na Diogena,
jakou měl to práci pilnou,
člověka když umínil si
hledat v světě se svítilnou.

Ký to symbol snahy lidské,
stále chodí, hledá, badá,
třeba stokrát oklamaná,
věčně svěží, věčně mladá.

Hledá, hledá — někdy najde,
pak ta práce stojí za to,
pravý člověk — zázrak boží,
vzácná perla v lidské bláto.

Pravý člověk, který v těle
srdce na pravém má místě,
jenž v čas každý, kdy jej voláš,
věrně se ti ozve, jistě.

Jenž má ruce volné k činu,
nadšení žár jenž má v zraku,
ochoten je s tebou jíti,
s tebou mříti bez rozpaku.

Mnohý hledá život celý
na čele pot, nohu v prachu,
hledá jako Diogenes
duši v hrůze, srdce v strachu.

Věru šťastný já mám osud,
nehledal jsem příliš dlouho,
mně svítilnou Diogena
bylas ty, má věčná touho!

Zavedlas mne mezi bratry,
a já našel, co jsem hledal,
Diogen jak svítilnu svou,
já jsem srdce vzhůru zvedal.

A po každé byl to člověk,
člověk celý, člověk pravý,
díky tobě, Diogene,
starý brachu holohlavý!

Tak se našli Čech a Polák,
v rodinu tam srostli silnou,
v dešti, chladu, větru, bouři
Diogena pod svítilnou.

Bohdanu Záleskému.

Jak starý štěp, skráň jehož stříbrem zkvětla,
rozpínáš větve hojně obtěžkané,
z nichž písní manna v slovanský svět kane,
a v srdce naše tekou proudy světla.

Tys ukázal, byť osudu zášť zhnětla
kmen národu, kdo sílu má, že vstane;
Tvým dechem z půdy vrahy rozdupané
jak anděl boží láska k práci vzletla.

Dva věky líbají se na Tvé skráni;
lesk doby mroucí a svit doby příští
V nich srdce Tvé jest skvoucí démant ryzý.

A také světlo z něho kol se prýští,
že těm, jež jednou stihlo jeho plání,
zář ideálu z duše nevymizí.

V Paříži 26. srpna 1882.

Polské hroby na hřbitově Montmartre.

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor.
Nápis na hrobce vyhnanců polských.

Když sjíždí v kraj noc na hvězdnatém voze
a šedé město halí pára šedá,
jak příšera v tmu Montmartre se zvedá
tich, zamyšlený, města ve hlomoze.

I ptáš se, giganti snad ku obloze
nad město, jež si mez určiti nedá,
zas město vznesli? — Duch tam ticho hledá
a trochu snění v pařížské té prose.

Tam v spoustě domů spousta hrobů leží.
Co srdcí tlí tam pod ciziny prstí,
a všecka, všecka křičí po mstiteli!

Ó lásko k vlasti neúmorná, svěží,
i kosti prochvíš a z popele hrsti
zas vnukům tvoříš velký život celý!

Polákům v Paříži.

VÁCL. GASZTOWTTOVI A JEHO PŘÁTELŮM.

K vám, na ciziny břehu nehostinném
již vyhnanství a samoty chléb jíte,
když lidstvo na výsluní, jdete stínem,
prach na nohou a čelo hložím kryté;

K vám nesmrtelní s Promethea mukou
má píseň letem ostýchavým letí,
na bránu srdcí její křídla tlukou,
jde s těchy rosou, jde s olivy snětí.

Jde váhavá, neb co vám písně třeba,
vám pěli praví dědicové slávy,
již z poesie nesmrtného chleba
jak Ježíš sytit mohli celé davy.

Jde váhavá — však s vírou jde a láskou,
to její síly pavezou a štítem,
jde bratra s bratrem jednou spojit páskou,
slz jedněch rmutem i naděje svitem.

Jde zvěst od ptáků uzavřených v kleci
ku ptákům volným, jež hostí strom cizí,
jde, světlo víry nese na své pleci.
a v dlani démant, přesvědčení ryzí:

Co věky urvaly nám nelítostné,
že dobudeme prací sami sobě,
přes hroty záští, ryky boje zlostné,
přes lhostejnost těch, kteří hynou v mdlobě;

Že nad námi se sklene spásy duha,
že prasknou pouta, šibenice klesnou,
že volný k srdci přitiskne druh druha,
a celý svět se zachví hymnou plesnou;

Že minulosti clona zkrvácená
— u nás i u vás již té krve dosti! —
vzplá mučenickým jasem ozářena,
až zaplesají v hrobě otců kosti;

Že básnická nás víra neoklame,
ni zvěst, již pěvec zpíval o naději,
že s Čechem Lech je ten, jenž pouta láme,
a světlo nosí v lidstva epopeji.

Disticha.

I.

Mona Lisa.

Úsměv plný taje kouzla; něha v něm a krása.
Rci, zda láká svoji obět, či již nad ní jásá?

II.

Madonna Peruginova.

Síla víry, která divem zemi s nebem spíná,
teď již pouze mluví v světě z tvarů Perugina.

III.

Obrazy flámské školy.

To jest život drsný, směšný, vilný, vtipný, sprostý.
Gracie však u těch Faunů vždycky byly hosty.

IV.

Rubens v Louvru.

Pěkný detail — z myšlénky své neslevím však vlásku —
ale celkem, byť i Rubens, je to na zakázku.

V.

F r a g o n a r d a B o u c h e r.

Nádech růže, korál retů, a pleť, nahá těla.
opojení, vír a rozkoš — doba jejich celá.

VI.

Z á t i š í C h a r d i n o v a.

Jaké teplo barvy, světlo, jaké jemné rysy!
Ale v celku vždy jen hrušky, konve, broskve, mísy.

VII.

K r a j i n y R u y s d a e l o v y.

Černé lesy — slyším tvorstva žaloby a vády.
Kalné vody — ne, to lidských slzí vodopády.

VIII.

V l n a C o u r b e t o v a.

Již se valí — a s ní osud, síla, krása, hoře!
Jaký velduch! V jedné vlně podal celé moře!

IX.

K r a j i n y S a l v a t o r a R o s y.

Divné kouzlo, pusté hvozdy, asyl, samotáři,
leč ta stafáž jako náplasť na spanilé tváři.

X

M a r s y a s.

Z tebe čtu, že děs a hrůza můž též býti básní,
ovšem jenom, nebes paprsk, soucit, když ji zjasní.

XI.

Žena od Rembrandta.

Tělo tvé jak svítí, hoří v nahé skutečnosti,
tak, že pravda jeho láme osten smyslnosti.

XII.

Venuše z Vienny.

Tys jen pouze tělo ženy, vášeň, život, plamen,
vše ostatní vedle tebe stín a smrt a kámen.

DVĚ IDYLLY.

(1852.)

Šumavská idylla.

Na práci odešel až do Tyrol,
neb co zde velký tunel vrtali,
na nevázaný sobě život zvyk',
jejž vedou dělníci: hluk v kantině,
třesk džbánků, hlahol písní veselých
líp znělo mu než biče praskání,
jímž v službě druhdy voly poháněl;
i nechal v bídné horské chatrči,
jež na skalnatém srázu visela
jak hnízdo dravce, Martu, ženu svou,
ač útěžkem se právě čekala,
a zima hleděla již do oken.

V čas první pamatoval na ženu,
psal řádků několik, ba jednou též
jí poslal peníze — a naposled.
Vír života jej divě s sebou strh'
a opříti se jemu neuměl.
On neměl srdce zlé, byl ale z těch,
již dojmům jako třtiny vichřici
v ráz podléhají, stejně za dojmem
však u nich v patách kráčí nepamět.

To jiný život byl, jejž nyní žil:
tam v pravém klínu nebetyčných hor

byl celý tábor, na sta dělníků
tam hemžilo se; ve dne kladiv ruch,
třesk motyk, dynamitu výbuchy,
kar skřípání a rachot rumpálů,
a povely a hrubé zaklení,
vše v jednu hroznou vřavu splývalo.
Však v noci všecko zpěvu ustouplo;
zvlášť v sobotu, kdy byla výplata.
dne všecken ruch pak oživ' u karet
neb u kostek a často krvavě
to skončilo, než jitro zasvitlo.

On horlivě se pitek súčastnil,
a nemoh' dočkati se soboty,
by mozoly svých dlaní krvavých
zas vínem vzpružil k nové klopotě;
však nestálý, jak býval, brzy dost
jej omrzelo pusté hýření,
zvlášť jednou, když vše v kartách promrhal,
co poslati chtěl ženě k vánocům.
Na tvrdém loži bídné chatrče
sám sedával až dlouho do noci
a přemýšlel o Martě, ženě své,
že doma zůstat měl, a v snění tom
zřel svojí Marty velký, vlhký zrak,
jak na něm s jemnou stanul výčitkou
a slyšel povzdech: »Zůstaň, Jene můj!«

Tak jednou, byla opět sobota,
na domov myslil, bylo po práci;
šer pochmurný se skláněl na hory,
jež ledné ve závojích sněhových
z mlh trčely jak děsné příšery.

V tom s rachotem se dvéře rozlétly
a soudruh, s kterým sdílel chudý byt,
stál na prahu; zrak jeho skleněný,
vous zcuchaný byl vínem potřísněn,
a v smíchu pravil k němu: »Jene, pojď,
nač civět doma?«
On řek': »Nepůjdu
chci ženě psát, mně není do smíchu
a nejmíň do hry.«
Soudruh odešel.

Sám seděl po tmě, z venku hlučel řev,
on k péru sáh' a zas je odložil,
a v krátké chvíli vzchopil se a šel.

V kantině bylo divě veselo,
tam pilo se i hralo, tančilo,
sbor cizích hudebníků přibyl sem,
a do bručení omrzelých dud
se mísil párek citer nyjících,
a tabáku dým plnil jizbu kol,
že s těží bylo věru rozeznat
směs postav této divé orgie.

Jan sedl stranou, dal si naliti
a klidně patřil v hluk a řev a kouř.

U stolu hlavního tam veselá
se usadila Vlachů společnost,
ti nejmíň dívali se na halíř

a nejvíc ze všech korbel prazdnili,
a často prali se až do krve.
Pietro Salvi z nich byl nejhorší,
znám jako křikloun veliký a rváč;
hrál zoufale a proléval si chřtán,
tlouk' pěstı na stůl, házel výhru svou
do kmeta klobouku, jenž k citeře
pěl písně oplzlé a s ním se smál.

Zas prohrál Pietro. Ve chvíli té,
kdy začal zuřit, krčmy na prahu
se objevilo děvče; zdlouhavým,
leč pevným krokem k stolu kráčelo,
zrak černý, v kterém mocný oheň plál.
na hráče upřelo a poklidně,
že mohl pouze on to slyšeti,
rty pravily: »Zas hraješ, šílený,
co zítra jísti budem, kdož to ví!«

Pietro vybuchl v smích divoký:
»Co budu jísti, to je starost má,
hej, kamarádi, prohrál, prohrál jsem,
má kapsa jako žebrákova dlaň;
však neodejdu, musím vyhrát zas,
kdo půjčí z vás mi jednou do sázky?«

Tři nabídli se (každý se ho bál),
i vsadil, prohrál, třikrát za sebou.
Tu divoce hned začal láteřit,
džbán vyprázdnil a zoufale se smál.
»Hle, tady Nina, rád ji odprodám.

Kdo koupí ji? Chci míti do sázky,
dám lacino ji, za pár soldů jen,
vím jistě, tenkrát všecko vyhraju,
dám Ninu rád, neb jsem jí sytý již,
a dosti mám těch věčných kázání.
Kdo koupí ji? Co chcete, slevím vám,
pět soldů jenom, věřte, přátelé,
že koupíte a hodně lacino!«

A smál se, pil a třískal korbelem.

Řev utich' v krčmě, každý zvědavě
se díval ku velkému stolu. Nina pak,
ta stála hrdá, terčem zraků všech
ač byla zde, přec nesklopila zrak.
Ač bída a ten život potulný
ji zhnětly, byla krásná dost,
i stála v středu krčmy beze slov,
rty hněvem se jí chvěly zimničně,
a ňaděr bouře více mluvila
než příval slov.

»Jsi, brachu, opilý,«
děl jeden hlas, »já koupím Ninu hned;
však zítra přijdeš, začneš láteřit
a odvedeš ji — s tebou nehrajem.«

»Fi, hanba, tak svou ženu prodávat!«
Děl druhý.

— »Nina není ženou mou,
jest poběhlicí zrovna jako já,«

řval Pietro, »leč já mám právo k ní;
však vykládat vám nejsem povinen
to ostatní; buď kup anebo mlč!«

V tom z kouta svého pozvedl se Jan,
šel klidně k stolu, sáhl do kapsy,
a Pietrovi vrhl do tváře
svou celou mzdu: »Zde máš, však pravím ti,
když jedním okem na ni pohledneš,
žes propad' smrti — slyšels, rozuměls?«

Pak obrátil se k Nině
— »Nino, pojď!«

Ta mlčky posud stála u stolu,
bouř ňader jejích rostla víc a víc,
slz příval dral se očí plameny,
rty cukaly se hroznou bolestí,
a mlčky ruku svou mu podala,
a dala odvésti se, kam on chtěl.

Smích Pietra je cestou provázel,
shráb' peníze, hrál znova, prohrál zas,
dal do hádky se, rvačka začala
a konec smutný byl, neb do lebky
Pietro těžce raněn konvicí
byl od soudruhů zpilých vyhozen;
víc nikdo od něho se nestaral,
a ráno mrtvého když nalezli,
bez řeči hodili jej do šachty,
byl opilec a rváč.

A s Ninou Jan
ve chatě žili jak muž se ženou,
on vážný byl a ona podajná,
jak zkrotlá lvice tichá, pokorná,
však nemluvná. — Tak zima uprchla,
a v dlouhé době sotva deset slov
ti spolu promluvili.

Zprvu Jan
si nedovedl nijak vysvětlit,
co lákalo jej k Nině; v chvíli té,
kdy prodával ji zpilý Pietro,
zřel postavu jen její před sebou,
rtů záchvěvy a ňader vlnění
a hrdost nepodajnou, očí žár,
a doma na svou Martu zapomněl,
řek' slovo osudné a stalo se.
Žil jako ve snách, často myslíval:
Víc nevrátím se domů, zůstanu
zde na práci — toť cesta nejlepší;
až omrzí snad Ninu život ten,
mne opustí, snad jiný zalíbí
se časem jí — pak snad se navrátím.
A ve dne pracoval a v noci snil,
zřel uplakané oči ženy své
a na kolébce slyšel děcka pláč,
jež opustil, než spatřilo ten svět.
Pak viděl drahé hory domova,
tak nízké proti těmto obrům zde,
však věčně svěží, věčně zelené,
zřel tanec mlh po kmenech zvětralých,
a slyšel zvonců cinkot kovový
a hukot lesů, jezer tajný šum,
a když se vzbudil, vlhké oči měl

*

a hlavu těžkou. Šel zas do práce
a Nina domácnost dál hlídala,
vždy mlčelivá, tichá jako dřív.

Čas přecházel, sny Jana bouřněji
se ozývaly, jeho naděje,
že Ninu omrzí, že jiný snad
ji zamiluje a ji odvede,
se rozplývaly víc a více v dým.
Tu mučen jednou hlasem svědomí,
po práci vypověděl, sebral vše,
a pravil Nině klidně jako muž:
»Mně, Nino, po domovu stýská se,
já vypověděl, půjdem!«
Mlčela,
pak zvedla k němu velké oči své:
»Jak libo tobě, půjdem, třeba hned.«

A ráno, dřív než začla práce zas,
již byli na cestě; šli pospolu,
na plecích v ranci všecko jmění své.
Jan nesl na srdci svůj výdělek,
jejž do podšívky jeho kabátů
před jitrem Nina jemu zašila.
Šli dlouho mlčky. Čím blíž k domovu,
tím teskněj v srdci bylo Janovi,
on neměl síly Nině povědít,
že doma ženu má, a čím byl blíž,
tím trpěl víc; jak odsouzenec šel,
a ona mlčky jeho po boku.
Pouť tato byla cestou křížovou
a horší než jsou muka v očistci:

on nepromluvil slova, kráčel sám
vždy napřed v dešti, bouři, ve větru,
a v noci kdesi v kůlně na slámě
sny divné měl; pak vybuch' v hněvu zlém
a dále kráčel jako šílený.
Snad myslil, Nina jeho chováním
že odvrátí se přece od něho,
jej opustí — však darmo, jako stín
ta němá věrně šla mu po boku;
čím chmurnější byl — tím víc jemnější
naň byla, tak že nemoh' odolat,
a často bylo mu až ku slzám.
A hrozná skutečnost se blížila
dnem každičkým a každý jejich krok,
jejž urazili spolu na cestě,
veď' hroznějším jej pochybnostem vstříc.

Za nimi hranice, jsou doma již.
Šli spolu lesem, náhle mýtina
jim kynula, na jedle pahýlu
byl přibit kříž se svatým obrázkem,
a kolem plno prken hnijících,
na kterých druhdy mrtví leželi;
teď nápis jména jich smyl dávno déšť,
jen na některých hlava umrlčí
též spola smyta divně šklebila
se z dálky na chodce. Kol vládl klid,
nad západem se skvělo slunce již
a velké, dlouhé svity házelo
do mechu, jahůdí a kapradin,
svět byl tak sličný jako v chvílích těch,
kdy s žalem v duši jdem tou nádherou,
v svém srdci bychom dvakrát bolněji
tu chladnou jeho krásu cítili.

V té chvíli došly kraje paseky.
Jan zastavil se náhle u kříže,
svrh' s beder břímě své, sed' pod jedli,
a hlavu ukryl svojich do dlaní.
A Nina zvyklá všecko dělati,
co dělal on, též učinila tak,
a mlčeli, jak jejich obyčej,
až těžké vzdechy ňader Janových
ji vyrušily. Hledla na něho,
to nebyl on — byl celý zsinalý,
teď teprve si všimla, jeho vlas
za dobu cesty jejich zšedivěl,
a slzy velké bohatý jak hrách
mu tekly po tvářích a hlasitě
on vzlykal jako děcko zbloudilé,
když večer již a les je bez konce.

Pak vstal a hlasem přísným hovořil:
»Hleď, Nino, já tě trpce oklamal,
jsem ženatý — já zapřel ti tu věc,
proč, ani nevím. Tenkrát v chvíli té,
když Pietro tě v krčmě prodával,
já nemoh' ani jinak jednati,
než jednal jsem, snad ďábel svedl mne.
Pak domů když jsem tebe odvedl
a s tebou sdílel tvrdé lože své,
já více neměl síly, odvahy,
ti všechno říci. Nyní musím již,
jsme každou chvíli cesty u cíle.
Mám ženu Martu, ta je předobrá,
mám dítě snad, jež neznam doposud.
Jsem velmi nešťastný. Co činit mám,
to nevím, věru bylo by mně líp,

bych odpočíval na tom prkně zde,
jež hnije v trávě. Nino, musíš jít.
Má žena Marta jako anděl jest;
však neodpustí žena nevěru,
byť sebe měkčí byla v srdci svém.
Vše odpustí, žes na ni zapomněl,
žes prohýřil, co bylo věnem jí,
že zanedbával ji, ba žes ji bil,
však jinou žes měl, nemůž' odpustit.
Hleď, Nino« — při tom sáhl za ňadra,
kde ukrýval své práce výdělek —
»zde polovička tvoje, vezmi to
a s Bohem jdi a odpusť, na tobě
čím hřešil jsem jen svojí slabostí.
Já dříve měl ti všecko povědít,
však nemoh' jsem — to celá vina má,
a nyní, když se loučit s tebou mám,
tu teprv cítím, kterak tě mám rád.«

Co mluvil takto, Nina vztyčila
svou krásnou hlavu, těžce vzdychala,
a hluboce mu zřela do očí.
»Máš pravdu, Jene,« tiše pravila,
»když musím, půjdu; já to tušila,
já viděla, cos tíží duši tvou.
Já dluhuju ti dík, tvá upřímnost
mou vyžaduje v stejnou odvetu.
Když koupil jsi mne z rukou Pietra,
já tebe nenáviděla jak smrt,
a ví to Bůh, já byla hotova
tě zabiti při první urážce,
již čekala jsem od tebe; jen žert
a hrubý šprým a bití, zima, hlad

byl úděl můj, já stejné čekala
jsem z rukou tvých — však jaké sklamání!
Tys byl mi chotěm, bratrem, podporou,
byls otcem mým a velké záští mé
se brzy rozplynulo, jako led
na slunci taje, ano v srdci svém
mám pouze lásku teď, když musím jít.
Je dobře tak, já půjdu.«

Hořký pláč
jí přerval slova; kol jas západu
tkal v křoví svoje žhavé zázraky,
a nachem zbarvil každou holou snět,
a kapky v trávě měnil v rubíny,
a jisker snopy sypal v jehličí,
a horám hořel vážných na skráních
jak diadem; kol nezachvěl se list,
jen společný pláč jejich časem zněl
a hlubé štkání těžce tajené.

On povstal zas a podal ruku jí,
pak roztrh' šat a vyňal tobolku
a počítal svůj skrovný výdělek,
by část jí dal, a ona mezitím
kol zrakem plným slzí těkala
po stráních lesních temně zelených,
po haluzích, kde západ umíral,
po jahodách, kde můra bloudila,
po jedli, z které sbitý byl ten kříž,
a po umrlčích prknech ve trávě,
již tlících s vybledlými nápisy.

Pak trhla sebou náhle zimničně:
»Jak jmenuje se, Jene, žena tvá?« —

On: »Marta« pravil, počítaje dál,
a neodvrátil tváře své víc k ní.

»Jak, Marta?« — ona znova promluví,
»hleď toto prkno, čti to jméno zde!«

On pustil vše, co na svém klínu měl,
hle, před ním prkno v trávě leželo,
a nápis na něm, protíral si zrak,
čet' jméno ženy své, čet' příjmení
a připomínku tklivou: »Poutníče,
kdo kolem jdeš, se za mne pomodli!«
A na kolena kles' a doplížil
se ku kříži, to prkno líbal, zas
proud slzí jeho tek' a »ženo má
mu pracně dralo se z úst štkajících.
A ona stála nad ním bojácná
a čekala, až bol svůj vypláče,
a chvěla se, až ústa otevře:
a byla noc a hvězdy plály již,
když utřel slzy své a klidně vstal,
jí podal ruku a děl: »Ženo má,
pojď, půjdem zpátky, snad to mělo být,
a Marta v nebesích se usmívá!«

Apenninská idylla.

Když byla pouť ve Santa Maria,
již della Piova lid vůkol zve,
(neb kdysi hojný vyprosila déšť
na zprahlé nivy) velké neštěstí
se přihodilo, o němž dlouho zvěst
se udržela. Zástup zvědavých
vlez', chtěje vidět slavné procesí,
na spuchřelou a starou zvonici;
a právě v chvíli, kdy don Miselli,
té chudé vísky farář stařičký,
pod baldachýnem s Nejsvětější kol
při bubnů a trub kráčel hlaholu,
tu povolilo shnilé trámoví
a děsný výkřik padl v intrády,
a rázem po slavnosti bylo hned.
Pár vymknutých noh, žeber zlámaných
a modřin — to byl slávy výsledek.

Dne čtvrtého as po té nehodě,
u snídaně jsme právě seděli,
ohlásil sluha dona Miselli.
Všech napjetí se náhle zmocnilo,
však v chvíli té na pokyn markýze
do jídelny kmet vešel, šedivec.

Na tváři úsměv hrál mu dobrácký,
a modré oči v svět se dívaly,
jak nebylo by neštěstí a zla.
Stál u dveří a hlavu naklonil,
a dlouhé jeho šedé kadeře
se leskly v slunci ranním nad stříbro;
ve chvějné ruce velký širák nes'
a v druhé starý deštník vyrudlý.
Zřím posud jej, ač léta minula,
stát v mlčení na prahu jídelny,
v níž otevřeným oknem dokořán
se z dálky Apenniny dívaly.
Den čarovný byl, kvetly meruňky,
a jasmín voněl, vzduch jak víno byl,
a boží úsměv svět kol celičký.

Kmet dlouho stál na prahu jídelny;
jej neoslovil nikdo, hrabě dál
dým cigaretty klidně pouštěl z úst,
co ostatní dál kávu srkali;
a otevřeným oknem Panar zněl
a bzukot včel a rej vos na fíkách,
a motýli dva vlétli v jídelnu,
a jeden used' knězi v kadeřích.
a v slunci čile třepal křídloma.

»Nu, kolik mrtvých, pane faráři,
vám zbylo z poutě?« markýz žeitoval;
»již zavedeno soudní řízení,
což nedostal jste ještě obsýlku?
Však přijde komise již z Modeny
a Pán Bůh s vámi!«

»Také to můj vzdech,«
děl klidně stařec, »by vždy se mnou byl
a s námi všemi, pane markýzi.
Mým nemocným se vede dobře již,
jim boží matka nastavila plášť,
dost lehce šlo to, ale stejně zle
se daří posud mojí zvonici:
jsou polámany schody, nelze teď
do chrámu na mši více zvoniti,
ni umíráčkem, ani ku pohřbu,
a zlou to dělá ve vsi výtržnost.
Tož prosil bych vás ve vší pokoře,
by rozkaz dán byl správci, několik
by vykázal klad, latí, prken pár
a čeho třeba k věže opravě.
Vím, pane hrabě, zle jest o dříví,
však musíte mou žádost vyplnit,
co beze zvonů ves je křesťanská?
Ba srdcem všech nás kostelní je zvon,
když mlčí ten, jakbychom nežili.«

Usmál se hrabě. »Pane faráři,
rád uznávám vše a rád pomohu:
před zámkem mým ve vaší osadě
je spousta klad a trámů celý stoh,
těch, víte, jež jsem vytrhati dal,
když zrušil erár státní vězení
na zámku mém; tam dříví máte dost,
co libo vemte; s tím jsme hotovi,
a nyní pojďte s námi posnídat.«
Však od jídelny dveří starý kněz
ni o krok nepostoupil ku předu,
tvář zasmušil a smutně odvětil:

»Totéž mi dvakrát již váš správce řek'.

»Co máte proti tomu? myslím, dost
že najdete tam ještě zdravých klad
a vhodných trámů.« —

»Pane markýzi,«
děl klidně stařec. »věřte, nelze mi
těch užit klad ku stavbě zvonice.
Vždyť víte, v zámku tmavých sklepeních
kdys tvořily pažení žalářů.
Co vzdechů asi na tom dříví lpí,
co slzí prolitých, co kletby jen!
Co bídně jich tam, pane, zhynulo
pro Italie drahou jednotu
a svobodu! Ne, pane markýzi.
to dříví nechci pro svou zvonici;
mně zdálo by se vždycky, každý zvon,
jenž ve trámoví z něho zavěšen,
že povzdechem zní, kletbou k nebesům
a žalobou a strastným úpěním;
ne, pane hrabě —«

»Ach, já zapomněl,
jste republikán, pane faráři,«
děl hrabě s úsměvem; »však lituju,
že nemohu svůj změnit úmysl:
buď vemte dříví, jež vám nabízím,
neb nechte zvonici být zvonicí,
ať vichr zvoní tam dle libosti. —
Teď ale pojďte s námi posnídat.«

»Již vidím ovšem, pane markýzi,«
děl farář bolestně, »nic nezbude,
než abych sáhl vlastních do úspor
a koupil dříví k tomu potřebné.
Za pozvání vám vřele děkuju,
jsem uvyklý dle písma jednati;
snad čet' jste, Isákův že námluvčí,
jenž prosit šel o ruku Rebekky,
ač cestou lačný byl a znavený,
dřív k stolu nezased' a nedotknul
se pokrmu dřív, dokud prosbu svou
z úst hostitelů neměl splněnou.
Dle písma jednám též a zamítnut
odcházím bez hněvu a poroučím
se pro budoucnost v přízeň vaši dál.«

A hluboce se kolem uklonil
všem přítomným, a než se nadál kdo,
odcházel klidný, s hlavou vzpřímenou,
a nežli kdo moh' slovo promluvit,
již silhouetta jeho tměla se
na modrém nebi v okně za stromy.
Na oslu seděl, rudý slunečník
nad hlavou, zvolna vstoupal do svých hor.

»Ten blázen starý,» markýz vykřikl,
»v tom zas je celý.«

»Již se nezmění!«
děl kaplan domácí don Paolo,
»znám dobře jej, byl vždycky takový
a nepřived' to nikam.« Při tom dál

za broskví broskev chutě pojídal
a Marsalou je klidně zapíjel.
»Však chcete-li, my navštívíme jej,
je pohostinný, rád nás uvítá.«

»A řekněte mu,« hrabě doložil,
»že dříví dám ku stavbě zvonice,
co třeba jen — však jeďte zítra hned,
neb jistě dříví zakoupil by sám.«

»Já myslím, že to udělal již dřív,
než vstoupil sem« — don Paolo se smál,
»však nevadí, my zítra pojedem.«

*

»Vy znáte dlouho dona Miselli?«
dne druhého na cestě k faráři
já tázal jsem se dona Paola.

»Vždyť spolužákem mým byl v lyceu.«

»Však starší jest než vy.« —

»Ne o mnoho,
tak brzy sešel, brzy ššedivěl,
však zdravý je a vždycký veselý,
ač podivín; vždyť znáte, poměry
co dělají z nás. Dobrý kazatel
a učený je, staré knihy má;

ač celkem dost je slabý theolog,
zná za to svého Danta z paměti,
až radost poslouchat, však za to mám,
že v studiích svých dále nepřišel.
A jaký div, zde v horách, na poušti
jen živoří, ba věru škoda je,
že hřivnu svoji na vsi zakopal.«

»A dávno v této vsi je farářem?« —
»Když z Říma jsem se vrátil, byl již tam
a zůstane tam, tuším, do smrti.«

»A jaké byly jeho poměry,
co udělaly z něho?«

»Jindy snad
vše povím vám« —

— »Nuž vypravujte hned.«
— »Teď nikoli.«

— »Proč?«

— »Inu, horko jest!«

Ten důvod věru nejpádnější byl,
a mlčky dál jsme jeli. Krajina
kol byla pustá, holé stráně jen,
prach v slunci bílý bodal do očí,
pár zakrsalých planých kaštanů
též bílých prachem sem tam viselo
na svislých, skalinatých úbočích.

Pod námi v hlubině až na obzor
se vinul Panar, jeho řečiště
vyprahlé, plné velkých balvanů,
jež v slunci se jak zlato třpytily,
se vinulo v dál a bašty Vignoly
se starým hradem, jehož každá věž
se v břečtanový rubáš halila,
pláň dole zavíraly hlubokou,
kde rostl jilm a jabloň, hruš a fík,
spjat smavé révy bujným úponkem.
A nebes báň tak modrá, nesmírná,
jak nekonečný zvon se klenula,
a cikady jen hlasně cvrčely,
jak vedro dne by chtěly překonat.
A tiše jeli jsme, až starý hrad
na svahu hor nás přísně uvítal,
a pod ním chudá ves, v níž farářem
byl don Misselli na třicátý rok.

Na prahu svojí chudé farky stál,
a vesele nám kynul v ústrety;
sám naše mezky vedl do stáje,
pak nahoru šel s námi po schodech,
jež věru o nic lepší nebyly
než schody k zvonici neb na půdu.
»Je staré všecko tady,« povídal,
»nu, aspoň s pánem svým to v souzvuku«
a s úsměvem již dvéře otevřel.
Síň prostranná. Stůl velký uprostřed
a nad ním černé stropu trámoví,
na stěnách málo svatých obrázků,
nad skříní z vosku staré figurky:
Jan Křtitel, Petr a pak Madonna.

Na prádelníku černě natřeném,
pod zvonem skleněným též voskové
se usmívalo malé Jezule
a kolem něho hrušky, jablka
též z vosku, staromódní úpravy.
Do oken lezla réva zvědavá
a na protější stříšce dřevníku
se zlatých melounů tíž slunila.
Kol jedoduchý, černý nábytek
a židle z rákosu. Klid celkem vlád'.
Jak vešli jsme, jen včelka zbloudilá
se proháněla jizbou veselou
a bzučela, však brzy vylétla,
kde čilimník ji lákal pod okny
a bílý jetel s vikou nachovou.

My usedli; za chvilku do síně
k nám vešla stařena. Vlas do čela
byl sčesán šedivý, šat prostičký,
však čistý, nesla talíř proutěný
pln čerstvých fíků, za ní farář šel,
nes' láhev vína velkou baňatou,
jež v slaměné se kutně pyšnila,
a v sklenky tryskla okem granátným.

»Má sestra Perpetua,« farář děl
a s mírným úklonem nás představil,
a stařenka se vlídně usmála
a pobízela k jídlu, ku pití.
Ve tváři byla bratru podobna
a stejný úsměv hrál jí ve tazích,
však jak se otáčela k odchodu,
já viděl, byla chudák — hrbatá

Don Paolo veď slovo; hovor, smích
se rozproudil a často prázdná číš
se znova ohněm sladkým plnila.
Když vstoupila v síň opět stařena
a s úsměvem se jala strojiti
stůl k obědu, tu oslovil jsem ji:
smích neopustil tvář jí vrasčitou,
však ret mi zůstal dlužen odpověď.
»Má sestra Concetta,« děl farář zas,
»je chudák němá, velké neštěstí,
však štěstí lásky i to vyváží.«

A ticho bylo trapné na chvíli,
a stará Concetta stůl strojila,
jen cinkot talířů zněl, vidliček,
v nějž náhle vpadl jasným stříbrem svým
zvon polední.

— »Což vaše zvonice?«

»Jest spravena, dnes poprv zvoníme.«
A sundal čapku s hlavy šedivé
a ruce sepjal k tiché modlitbě,
a úsměv jeho byl tak hluboký
a plný zbožné, pevně důvěry
a něhy též. — Tak matka naslouchá
prvnímu děcka svého hovoru,
tak bázlivě a nedočkavě zas,
jak don Miselli poslouchal svůj zvon.

Při stole seděl farář v prostředku
svých obou sester, s matky něžností
jim posluhoval, s vlídným úsměvem

*

jim nejlepší z talířů vybíral,
ba často i své hosty zapomněl.
Po obědě byl volán, aby křtil;
my odešli, si zámek prohlédnout,
a slíbili, že přijdem k svačině.

Hrad velká byla stavba mohutná
z dob feudálních, později žaláře
tam byly státní, nyní samota
kol zívala a zvolna ničila,
co začal žalář. Zámku chodbami
kol fresek vybledlých jsme chodili
a stoupli do žalářů bývalých:
Zpod vytrhány trámy, pažení
a dvéře, rámy oken, podlahy
tím větší pouští vstříc nám kynuly.
Vše ticho kol — jen zdi zde mluvily,
od zdola k stropu byly popsané
a pokreslené, divná znamení
a více temných nečitelných run
se střídalo s celými nápisy
ve verších místy dobře spojených
a v próse často drsné, divoké.
Tam zármutek, tam opět zoufalost
se ozývala a tam naděje,
že konečně vlast bude spojena
a šťastna v svobodě. Tam uhlíkem
jen několika rysy načrtán
byl papež, ďábli jak ho sápají,
a nad ním, věncem laurů otočen
vryt Garibaldi do zdi hluboko,
a hymny sloka pod ním jásavá.
Tam různí ministři se šklebili

ve společnosti řádu Ježíše,
tam Italie ruce spoutané,
jak Leopardi líčí v hymně své,
na zemi úpěla a pod ní verš:
»Ty budeš svobodna a velká zas!«
Tam pouze jména těch, co padli kdys
za svatou věc, neb mřeli v žalářích,
však jména hodna věnce věčných hvězd,
by místo svatých matky dávaly
je dětem svým, by milovaly vlast.
Tam výkřiky jen prosté »Mentana«!
neb vzdechy tklivé vězňů po ženě,
po rodičích neb dětech, jinde smích,
škleb zoufalství a vražedlný hrot
té satiry, jíž důtky železné
nad hlavou tyranů a papežů
vzpjal »velký otec Alighieri«.
A jako ironií v žalář ten
se nejkrásnější Italie kout
svým věčně smavým díval blankytem,
klín Apennin se otvíral tu, ráj
pln svěží něhy, horské veleby,
ve stupních výš se k nebi zvedaje
až Cimone kde průhled zavíral.

Zde bloudili jsme dlouho. Konečně
jsme vyšli na dvůr velký, čtyrhranný;
byl keři planých růží zarostlý,
kol na zdích bujel bez a čilimník,
a velké kaštany se skláněly
nad starý fontan vyschlý, kopřivy
ve vlhkých koutech rostly jako les,
a po kamenech plíseň zelená.

Do chládku sedli jsme a horký pot
don Paolo si stíral se skrání,
a chvíli mlčeli jsme; hluboké
kol bylo ticho, kolem příroda
si hověla ve snivé siestě,
jak zapomenula by na chvíli,
že člověk žije, jenž svou velikost
v tom nejvíc hledá, jestli z poklidu
ji vyburcuje pro své sobectví.

»Nu jak se líbí vám don Miselli?«
děl don Paolo —

»Myslím, teď je čas,
teď vypravujte!«

»Nuže staniž se.«
Don Paolo si doutník zapálil
a vypravoval:

»Sotva byste řek',
don Miselli dřív práva studoval;
v ten čas měl též svou lásku studentskou,
však nebyl to jen přelétavý pták
jak obyčejně, křídel jeho stín
paď příliš těžce jemu na srdce.
Co povídám, mám z jeho vlastních úst,
kdys vše mi vyprávěl, to dávno již,
jsem jediný snad, jenž to všecko vím;
chtěl ubožák s tím jíti do hrobu,
však v žití takové již chvíle jsou,
kdy po sdílnosti křičí každý nerv,
a srdce myslí, že si odlehčí,
když zpovídá se v srdce přítele.

Náš don Miselli tedy miloval
a vážně myslil dívku za choť vzít.
Však jedno bylo v jeho povaze
a posud jest, co dost mu škodilo:
On úplně se nedal opojit
nižádným citem — leda dobrotou.
To děvče bylo krásné, hodné též,
jak vůbec říkává se, však náš rek
tím nespokojil se a nedal zpít
se krásou těla, duše snivostí,
a stejně bádal v její povaze,
jak miloval ji. Často s bolestí
zřel v jejím srdci dřímat sobectví,
jak prášek malé bylo, náhodou
jenž padne sochy zářné na úběl,
však práškem jest, jak malá píha jen
na zářné pleti tváře mladistvé,
leč dojem kazí přec, jak vrásky sled
jen nepatrný a přec věštící,
že smutek již se dotknul života,
a nechal stopu tam svých perutí.
Don Miselli byl dobrý, předobrý,
pln citu k lidem, zvěři, přírodě,
a to jej hnětlo. Trochu k tomu klíč
byl jeho sester osud nešťastný,
ta jedna němá, druhá hrbatá.
V jich středu vyrost', cítil jejich bol,
a stal se příliš měkkým na muže.
S milenkou svojí časté schůze měl,
procházky dlouhé spolu dělali,
čtli spolu básníky; již tenkráte
on Danta uměl skoro nazpamět,
on učil ji, dle svého vzdělával.
Kdys řekla mu, by ve svou domácnost

ji uvedl, on začal zdráhat se
a vymlouvat, neb chudák on se bál,
jak představit ji, krásou zářící,
svým sestrám, mrzačkám. A prchal čas,
a ona stále o to prosila,
až k tomu konečně se odhodlal.

Šel pro ni, by ji uveď v rodinu.
Jak bilo jeho srdce! Cítil snad,
že něco stane se; a již ji veď
po ulici, byl právě slunný máj,
vše láskou dýchalo a životem.
Šli spolu ruku v ruce. Na rohu
tu stála chromá, stará žebračka.
Don Miselli sáh' rychle do kapsy,
ji chtěje obdařit.

— »Ti mrzáci
jak protivní jsou, v jasný slunný den
své roztahují hnusné údy kol,
ach, prosím, pojďte!« děvče pravilo.

Jak bleskem schvácen don Miselli stál,
a halíř, jejž chtěl podat stařeně,
mu vypad' z ruky náhlým leknutím.
»To vaše přesvědčení hluboké?«

»Ba věru, víte, že jsem upřímná,
mně hnusí se, co vůbec chybu má
a ruší soulad — prosím, pojďme dál.«

Don Miselli zveď peníz ze země,
svou vyprázdnil pak zcela tobolku,
a všecko stařeně dal o berlích
a hlasem vážným pravil:

»Slečno, víc
my nepůjdeme k mojim rodičům,
vy dovolíte, bych vás provodil
zpět k domovu.«
A mlčky stalo se.

Don Miselli se domu navrátil,
a jeho obě sestry ubohé
dnes nevěděly, proč k nim něžnější
než jindy jest, proč líbá jejich vlas,
je hladí, slzy v očích; celou noc
pak nespal, hlavu opřenou v svou dlaň,
přemítal dlouho, péro vzal a psal,
vše dary vrátil, jež byl dostal kdys,
vše dopisy, a druhý po tom den
se hlásil v semináři. Nejkratší
to byla cesta, jíž měl potřebí,
by pevného si našel utulku,
a sestrám svým moh' býti podporou,
neb jeho matky pense maličká,
ta dávno nestačila potřebám.
Když kaplanoval — matka zemřela,
pak farářem on zde byl jmenován,
vzal sestry k sobě a žil pouze jim.
By povýšen byl, dále netoužil,
v své studium se zabral z mladých let,
své oblíbené čítal básníky,
a všecku lásku, celý život svůj
jen v lásce ku svým sestrám soustředil.«

Don Paolo se při tom zamlčel
a vykouřený doutník odhodil
a nový zapálil, dým odfouknul,
a než jsem k slovu mohl přijíti,
dál pokračoval.

»Staré přísloví,
že lidé scházejí se po letech,
se vyplnilo. Don Miselli kdys
svou první lásku potkal, vyhnouti
jí chtěl se: darmo, byla ubohá,
a v bídě žila, její otec sáh'
si na život, neb velké peníze
u banky zpronevěřil, časy zlé
na bohatou dřív padly rodinu,
a děvče bylo záhy nuceno
se provdat: byl to sňatek nešťastný,
neb opilec a karbaník byl muž,
a týral ji. V té době v Modeně
se náhodou s ní setkal Miselli.
Muž zemřel jí a sama stála zde,
a stalo se, že jako žebračka
jej potkala. To divné setkání,
let třicet prošlo již a stáli zde
teď oba jiní, oba změnění.

»Jak ubohá jste, vzal bych k sobě vás
rád, od srdce — však musím šetřiti
váš útlocit, vím z dob, ach, — minulých,
že mrzáků se, paní, štítíte,
a já pod svoji střechou živím dva,
však neživím jen, já je miluju
nad život svůj, neb jsou to sestry mé.

Jest jedna němá, druhá hrbatá,
a s nimi žít vy byste nechtěla.
Co mohu, milerád vám uštědřím,
však málo je to, chudou faru mám,
a chudým svým jsem mnoho povinen.«

A ona mlčela. Nach studu tvář
jí polil vrásčitou, teď ubledlou,
a štkala nahlas a pak odešla.

Dne třetího šel farář do chrámu;
na práhu fary žena seděla
a zachvěla se, jak se blížil k ní,
a padla před ním na zem, kolena
mu objímala v štkání lítostném.
»Já hřešila — však činím pokání,
jsem sama nyní mrzák největší,
ó smilujte se! Vy jste lepší byl
a dokonalý ve všem, bídnou já
a malichernou, hříšnou, sobeckou.«

»A vydržíte žíti u mne teď?
Já sestry svoje vyhnat nemohu,
a pravím vám, jest jedna hrbatá
a druhá němá. Ovšem celý den
je vidět nemusíte, k obědu
a k večeři však přec, jsem uvyklý
je vidět kolem sebe veselé
a šťastné přece v jejich neštěstí.«

»Ne vidět jen, já sloužiti jim chci:
ó dovolte, bych směla služkou být

ve domě vašem. chci je milovat
ty obě vaše sestry nešťastné,
jak vy je milujete, ano víc,
chci zbožňovat je, jistě dobré jsou,
jak dobrý vy jste.«

On se usmál jen,
zveď se země ji, v čelo políbil
a v náruč sobě klesli, hlasitě
a dlouhou chvíli spolu plakali.
Snad oběma jim přišlo na mysl,
jak mohli šťastni býti před lety,
oč o všecko je osud připravil.

A téhož dne ji uveď do domu
a sestrám představil, a zůstala,
a v míru žijí všickni dosavad.«

»Já neviděl ji.«

»Ba že, viděl jste.
to byla ta, jež na stůl nosila,
je věru služkou, neb si nedá říci.
Don Miselli se marně namáhá,
by přemluvil ji. — Říká s úsměvem,
že vykonává jen své pokání:
kde v domě kyne práce nejhrubší,
vše obstará, chce pouze služkou být,
a slouží všem, a sestry faráře
tak miluje, ba skoro víc než on.

To máte román celý. Miselli
však přichází tam, prosím, mlčte jen.«

A v polo rozbořeném portálu
stál chudý tento farář vesnický,
kol hlavy slunce zlatou záři měl,
a úsměv štěstí na rtech jemu hrál,
a hluboký klid tkvěl mu na čele;
k nám blížil se a z dálky volal již:
»Aj konečně vás přece nalezám,
vše prošel jsem — jest čas již k svačině!«

*

Zas všickni seděli jsme za stolem
jak v poledne, a služka stará zas
všem sloužila, já dobře všim' si ji
a s úctou jsem ji v duši velebil.
Po svačině nás don Miselli veď
v svou knihovnu, vše ukazoval rád
a usmíval se stále; k odchodu
když nastal čas, kus cesty s námi šel
a na rozchodnou tisk' mně pravici,
a s pohnutím jsem v jeho očích čet'
to velké naučení pro život:
byť sebe větší bylo neštěstí,
vždy štěstí lásky všecko vyváží.

EPILOG.

Con altra voce omai, con altro vello
ritornerò poeta . . . .

Dante.

Jak často v urážek a hany dešti
si vzpomenu na tato slova věští,
jež, útoků nechť hlučí vřava stálá,
mou víru básnickou přec nesklamala,
neb očištěný, proměněný časem
se básník vždycky vrátí, s jiným hlasem
po věku strhne stín závisti tmavý,
a vstoupí velký v dědictví své slávy.
Co křehkého, to časem na něm svadne,
co lidského, to jako slupka spadne,
a pouze co v něm nesmrtelné bylo,
se vrátí v lidstvo, by v něm dále žilo.
Pak mluví básník pouze hlasem duchů,
jenž nezanikne v denní vřavy ruchu.
Jen co v něm velké, pravdivé a ryzí,
byť nyní světu nejasné a cizí,
se zjeví v celém lesku, on se vrátí.
Svit, který nyní jeho čelo zlatí,
jejž všední život, malých vášní tření
tak často zatemňují, v ozáření
kdys důlky oční, bledou lebku holou
mu teprv zatopí svou aureolou.
Ne člověk — světu básník bude pouze.
Co uštklo jej, zmij závist, čubka nouze,
vše zmizí, vichr bude v prázdno váti
prach jeho nepřátel — však on se vrátí!

OBSAH.

Nakladatelství
J. OTTO
Knihtiskárna

JOS. PFEIFFER, PRAHA 1180-II.
TOVÁRNÍ ZÁVOD KNIHAŘSKÝ